

MEMENTÓ

Az Altern-csoportról

A XXI. század elejének bonyult világában *tiszta erkölcs nélkül* nincs megújulás – állítja az Altern-csoport, amelynek újszerű, sajátos gondolkodásáról ezidáig lapunkban kétszer írtunk.

Első ízben (Hírlevél, 1998., 2. szám) Baranyi Árpád *A közgazdaságtan mítoszai* című, Marosvásárhelyen elhangzott előadásának ismertetője kapcsán olvashattak lapunk hasábjain a csoportról. Az előadás bemutatásából kiderül, hogy a világ legtöbb táján, általános tapasztalatként, a makrogazdasági mutatók sok tekintetben javulnak, azonban a lakosság helyzete és közérzete mégis romlik. „E jelenségek világszerte megfigyelhetők, mégpedig jelentős részben azért, mert a gazdaság irányításában a neoklasszikus közgazdasági elvek uralkodnak. A neoklasszikus iskola egy sor olyan előfeltétellel dolgozik, mely mind elméleti, mind az említett gyakorlati problémák miatt mára tarthatatlanná vált.” (uo. Baranyi) Az előadó meggyőzően állítja, hogy ezeket a téves nézeteket mihamarabb fel kell váltania az emberközpontú gondolkodásnak, a gazdasági szempontok mellett, a társadalmi és ökológiai követelményeket is figyelembe vevő közgazdasági elméletnek és gyakorlat. Szemléletváltásra van szükség, amelyet össze kell kapcsolni a gazdasági gyakorlat átalakulásával, mert a jelenlegi rendszer nem tartható fenn sokáig.

Másodízben (Hírlevél, 1998., 4. szám) David C. Korten, amerikai közgazdásznak a Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetemen *Élet a tőke uralma után* című nagysikerű előadása bemutatásának ismertetője alkalmából utaltunk az Altern-csoport tevékenységére. Valójában ennek a csoportnak az alternatív gondolkodása és a szemléletváltásra vonatkozó nézetei szorosan kötődnek az amerikai tudós felfogásához és tevékenységéhez, hiszen Korten vezetésével jött létre az Emberközpontú Fejlesztés Fóruma (People-Centered Development

A kereszténység axiomatikája

Az axióma jelentése magyarul: ‘sarkigazság’, az Idegen Szavak Szótára szerint „gyakorlati tapasztalatok széles körű általánosításán alapuló tétel, amelyből valamely tudományos elmélet összes állításai levezethetők, de amelyet maga az elmélet közvetlenül nem igazol”. Mindjárt az elején kijelentjük, hogy a kereszténységnek vannak sarkigazságai, axiómái, de a tudománytalanság vádjait elkerülendő mindjárt hozzátesszük, hogy a tudományok tudománya a matematika is axiomatikus tudomány, amelyről bárki, aki az alapokig hatolóan vizsgálódik, meggyőződhet.

A matematika és logika alapjaiban kevésbé járatosak számára Ruzsa Imre kiváló matematikus nyomán megjegyzendők a következők:

„A matematika (vagy akár más tudomány) egy fejezetének axiomatikus fölépítésén a következőt értjük:

1. A szóban forgó tudományágból kiragadunk néhány *fogalmat*, ezeket nem definiáljuk, hanem *definiálatlan alapfogalmak*nak tekintjük.

2. A tudományágból kiragadunk néhány, az alapfogalmak közötti összefüggésekről szóló tételt, ezeket nem bizonyítjuk, hanem bizonyítás nélküli kiinduló tételeknek tekintjük, és *axiómáknak* nevezzük. Az axiómákban a tudományág alapfogalmain kívül csak logikai fogalmak szerepelhetnek. Az alapfogalmak és az axiómák összességét axiómarendszernek nevezzük” (Ruzsa I.: *A matematika néhány filozófiai problémájáról*, Tankönyvkiadó, Bp., 1966, 180 o.)

A semleges állam ravaszul megtévesztő voltából indulunk ki, méghozzá a korrekt állam abortuszra, az eutanáziára és öngyilkosságra vonatkozó *rendíthetetlen* keresztény állásfoglalásból. Megjegyzendő, hogy az abortusszal kapcsolatos állásfoglalást nemcsak a keresztény, de az iszlám és a zsidó vallás is elfogadta, miként ez a néhány éve Kairóban tartott népesedési világkonferencián is egyértelműen világossá vált.

Most azonban – egészen röviden – néhány, Magyarországon méltánytalanul nem nagyon hangsúlyozott, hiteles pápai enciklikából idézünk. Megjegyezzük, hogy az idézetek tartalmi hitelességét nem a pápai enciklikák adják, hanem a kiérlelt gondolatok általános érvényessége.

Az 1998. évi *Sollicitudo rei socialis* című enciklika 28. pontjában olvashatjuk:

„Ma már világosabban látjuk, hogy a javak és szolgáltatások *puszta felhalmozása*, még ha sok tekintetben az ember hasznára van is, nem elegendő az emberi boldogulás megteremtéséhez... Nagyon tanulságos a legújabb idők egy sajnálatos felismerése: az elmaradottak túrheterlen nyomorúsága mellett megtalálható a túlfejlettségnek az a foka, amely már elfogadhatatlan, mert miként az első, ez is ellentétes az igazi jóléttel és boldogulással. Ez a túlfejlettség, amelyben mindenféle anyagi javak túláradóan állnak egyes rétegek rendelkezésére, könnyen a „birtoklás” rabszolgájává és közvetlen élvezőjévé teszi az embert, akinek nincs más perspektívája, mint a gyarapodás, vagy a birtokolt dolgok állandó cseréje a fejlettebbre. Ez az úgynevezett „fogyasztói társadalom”, amely pocsékol és termeli a hulladékot... Mi valamennyien kézzelfoghatóan tapasztaljuk a fogyasztásnak való vak alávetettség kihatásait: elsősorban a kirívó materializmus egy formáját és egy *mélyseges elégedetlenséget*, mert ha az ember a reklámok özöne és az új termékek állandó, csalogató kínálata ellen nincs felvértezve, többet szeretne birtokolni, mint amennyije már van, miközben

Forum), a nemzetközi civil szervezetekből álló hálózat, amelyet az Altern-csoport felkarolt.

Tehát ennek a hálózatnak magyarországi központja pont az Altern-csoport, amely Kindler József ismert budapesti professzor kezdeményezésére jött létre 1996 decemberében a Budapesti Közgazdaságtudományi és Közigazgatási Egyetem környezetgazdaságtani és technológiai tanszékének keretében. A csoport alapítója négy közgazdász: Kindler József, Baranyi Árpád, Dabóczi Kálmán és Kocsis Tamás, akik beköszöntőjükben (Kovács, 1997. Tél, I. évf. 1. szám), ekképpen határozzák meg önmagukat: „A csoport alapvető célja és irányultsága – miként erre a névválasztás is utal – elsősorban a gazdasági elmélet és gyakorlat kifejezetten alternatív szempontból történő kritikai vizsgálata. Főként az egyre inkább feledésbe merülő szociális, kulturális és morális értékek meghatározó fontosságára kívánjuk ráirányítani a figyelmet, elsősorban az európai kultúrkör hagyományai és üzenete alapján. Nincsenek illúzióink: a pozitív irányú határozott elmozdulás hosszú időt vehet igénybe, s ebben a folyamatban szeretnénk a Kovács szerepét betölteni.”

A csoport tagjai és a körük felzárkózott (elsősorban) közgazdászok, gazdasági, társadalmi környezetvédelmi kérdések alternatív megoldásait kutatják, ezekben a témakörökben előadásokat, rendezvényeket tartanak, publikálnak, és saját, évente négyszer megjelenő kiadványukban, a *Kovácsban* ismertetik nézeteiket.

A teljes ember és a közjó című kétnapos Altern konferenciának lehetünk mi, erdélyi közgazdászok is (Kerekes Jenő, Vincze Mária, Somai József) tanúi és haszonélvezői a nyáron Máriapócsban (június 15–17.). E találkozó fő témája: *Gazdaságról és társadalomról kereszttyén szemmel*.

A meghitt hangulatot biztosító Máriapócsi Lelkigyakorlatos és Zarándokházban rendezett konferencián elhangzott előadások és szekcióbeszélgetések az emberiséget fenyegető társadalmi-gazdasági gondok megoldását keresték. Kocsis Tamás A

a nemesebb vágyak kielégítetlenek maradnak, vagy talán már el is fojtódnak... Korunk egyik legnagyobb igazságtalansága a földtekén abban áll, hogy csak kevesen birtokolnak sokat, és *sokan* szinte semmit. Ez a javak és szolgáltatások rossz elosztásának igazságtalansága, hiszen eredetileg ezek mindenki számára adottak. Így adódik a következő kép: vannak – a kevesek, kik sokat birtokolnak –, akik nem képesek valamivé lenni, mert az értékek rendjének felcserélése révén a birtoklás akadályozza őket ebben; és vannak azok – a sokaknak kevés jutott, vagy semmijük sincs –, akik az elemi javak hiányában alapvető emberi hivatásuknak nem tudnak megfelelni. A baj nem a *birtoklásban*, mint olyanban van, hanem a birtoklás módjában, amely nincs tekintettel a birtokolt javak *minőségére és értékrendjére*: ez a minőség és rangsor abból ered, hogy a javak és azok használata alá vannak rendelve az ember létének és valódi hivatásának. Ezzel igazolást nyert, hogy a fejlődés, noha *szükségszerűen gazdasági dimenziója is van*, (mert a Föld lakói lehető legnagyobb részének az élethez való szükségletét van hivatva biztosítani), nem merülhet ki ebben az egy dimenzióban. Az ilyen értelemben vett fejlődés azoknak lenne ártalmára, akiknek segíteni kívánna.”

Hazánk a zavaros eszmei életében különösen jelentős az 1991. évi *Centesimus annus* enciklika tiszta és határozott állásfoglalása, mely megmutatja, hogy a szóhasználatban kimúlt, de átkódolt formájában ma is élő *marxizmus és a jóléti társadalom egyaránt materialista alapon áll*. „Végül a válasz egy másik gyakorlati formáját a jóléti társadalom, vagy fogyasztói társadalom jelenti. Ez a pöre materializmus talaján igyekszik legyőzni a marxizmust, megmutatva, hogy a szabadpiaci társadalom hatékonyabban képes kielégíteni az ember anyagi szükségleteit, mint a marxizmus, miközben maga is éppen úgy figyelmen kívül hagyja a szellemi értékeket. Egyrészt valóban igaz, hogy ez a társadalmi modell rámutat arra, hogy a marxizmus képtelen új és jobb társadalmat létrehozni, másrésztől viszont tagadja az erkölcs, a jog, a kultúra és a vallás önálló létét és értékeit, a marxizmushoz közelít, mivel az embert teljességgel a gazdasági szférába utalja, és anyagi szükségleteinek kielégítésére korlátozza.” (*Centesimus annus*, 19.) „A fejlődés nem lehet kizárólag gazdasági, a teljes embert kell szem előtt tartani. (*Centesimus annus*, 29.)

Nem arról van szó, hogy a marxizmus és a kapitalizmus között kell szükségképpen választani. Hanem mivel *mindkettő kizárólagosan anyagi alapokon áll*, ezért a mintegy gazdagabb és teljesebb, az élet nélkülözhetetlen feltételeit is felölelő, valóban emberközpontú, *erkölcsi* dimenziójú világkép alapján kívánatos berendezkednünk. Ebben az értelemben a „harmadik út” nem azonos mezőben helyezkedik el a csak anyagi szempontokat figyelembe vevő marxizmussal és kapitalizmussal, hanem a *harmadik út valójában a harmadik dimenziót jelenti*, vagyis mérhetetlenül gazdagabb a valójában egysíkú rendszereknél. A *Centesimus annus* 35. pontja ezt határozottan és félreérthetetlen nyíltsággal fogalmazza meg: „Az egyház elismeri a haszon jogszerű funkcióját, amely a vállalkozás jó működését jelzi. Ugyanis ha egy vállalkozás nyereséget ér el, azt jelenti, hogy a termelési tényezőket helyesen választották meg, és az ember szükségleteit megfelelőképpen elégtették ki. De mégsem a haszon a vállalkozás egyetlen fokmérője. Előfordulhat ugyanis, hogy a gazdasági számítások helyesek, de a vállalkozás legértékesebb vagyonát képező embereket méltóságukban megalázzák és megsértik. Ez erkölcsileg nemcsak, hogy megengedhetetlen, hanem nagy valószínűséggel a vállalkozás hatékonyságának is kárára van. A vállalkozás célja ugyanis nem kizárólag a haszonszerzés, hanem cél az emberek közösségének létre-

boldogság nyomában című előadásában a statisztika tükrében keresi a választ arra, hogy mi az anyagi gazdagság szerepe az emberi boldogságban. Meggyőzően figyelmeztet, hogy nem az anyagi érdekek által vezérelt életmód, vagy az anyagi szükségletek és vágyak iránti elkötelezettség, hanem a szellemi-erkölcsi kihívásoknak eleget tevő magatartás lehet a boldogság útja. Daboczi Kálmán *Amit a gazdasági növekedés profétái elhallgatnak* című előadása bírálja a GDP és jólét kapcsolatát tévesen felfogó nézeteket. Baranyi Árpád *Globalizáció – konkoly vagy búza* című előadásában ismerteti a globalizáció káros hatásait, amelyek következtében az államok, a helyi közösségek és az egyének korlátlanul kiszolgáltatott helyzetbe kerülnek, de vázolja az „immunanyagok” megteremtésének feltételeit is. Az egyháziak részéről Pregon István, szeminaryumi főigazgató és Goják János apát bírálta a kapitalizmus embertsúlytő jellegét, különösen azt a tényt, hogy a jövedelemelosztás igazságtalan, és a pénzt az ember fölébe helyezi. Figyelmeztetnek, hogy ne sajnáld, ha jót tettél, mert nemcsak energiamegmaradás van, hanem a szeretet is maradandó. Végül Kindler József professzor *Keresztyény axiómák* című előadásában enciklikai idézetekkel támasztja alá felismerését: az elmaradottak tűrhetetlen nyomorúsága mellett látható egyes rétegek mindenféle anyagi javak élvezői, ez utóbbi pedig könnyen a „birtoklás” rabszolgájává és közvetlen élvezőjévé teszi az embert. Valójában a gazdaggá válás és az anyagi dolgok megszerzése lett a világ legmagasabb célja, és ebben a világban a gazdaság áll mindenek fölött. A kiút magatartásbeli, mert a szellem, a tudás, az erkölcs értékeinek felsőbbrendűsége hozhatja el az embermentő új társadalmat. (Az előadást lapunk e számában egészében közöljük).

Somai József

hozása is, mert az emberek különböző módon törekednek alapvető szükségleteik kielégítésére, és az egész társadalom szolgálatára alkotnak ilyen sajátos csoportot. A profit tehát szabályozó szerepet tölt be a vállalkozás életében, de nem kizárólagos. Itt ugyanis *más emberi és erkölcsi tényezőket* is számításba kell venni, amelyek – legalábbis hosszú távon – ugyanúgy lényegesek a vállalkozás életében.

Már láttuk, hogy nem fogadható el az az állítás, hogy az úgynevezett „létező szocializmus” bukása után a gazdasági szerveződés egyetlen modellje a kapitalizmus. Le kell rombolni azokat az akadályokat és monopóliumokat, amelyek számos nemzet előtt elzárják a fejlődés útját. Minden egyes ember és nép számára biztosítani kell azokat az alapvető feltételeket, amelyek a fejlődésbe való bekapcsolódásukat segítik elő. E cél elérése érdekében az egész nemzetközi közösségnek felelős és tervszerű erőfeszítéseket kell tenniük. Úgy illik, hogy a leggazdagabb országok teremtsék meg annak lehetőségét, hogy a legszegényebbek bekapcsolódhassanak a nemzetközi életbe, és hogy a leggyengébbek is élni tudjanak ezekkel a lehetőségekkel, miután megfelelő erőfeszítéseket tettek, és meghozták a szükséges áldozatokat, biztosították politikai és gazdasági rendszerük stabilitását, kialakítva a jövőjükre vonatkozó elképzelésüket, dolgozóik szakmai színvonalának emelését, a felelősségük tudatában lévő és hatékonyan működő vállalkozók képzését.

Jelenleg az e téren tett hasznos kezdeményezéseket a legszegényebb országok nagyrészt meg nem oldott eladósodásának problémája terheli. Az alapelv, hogy az adósságokat vissza kell fizetni, természetesen igaz. De nem szabad adósságvisszafizetést kérni és követelni akkor, amikor az valójában olyan természetű politikai választást jelent, amely az egész népet éhezésbe vagy reménytelenségbe taszítja. Nem szabad a szerződésbe foglalt adósságok visszafizetését követelni, ha ez elviselhetetlen áldozatok árán valósulna meg. Ezekben az esetekben – mint ahogy néhányszor előfordult – meg kell találni azokat a könnyítési módozatokat, amelyek összhangban állnak a fennmaradásukért és fejlődésükért küzdő népek alapvető jogával.”

„Az nem baj, hogy az ember jobban akar élni, de az már hiba, hogy a jobb életet olyan életstílusnak tulajdonítja, amely a birtoklásra, s nem a létezésre irányul; amikor többet akar birtokolni, nem azért teszi, hogy többé váljon, hanem azért, hogy még több élvezethez jusson, s ez tölti be életét.” (*Centesimus annus*, 36.)

A harminchat éve befejeződött II. Vatikáni Zsinat dokumentumai között a *Gaudium et spes* kezdetű konstitúciónak a gazdasági haladásról szóló fejezete határozottan megfogalmazza, hogy a *gazdasági haladásnak az ember szolgálatában kell állnia*. Miközben megerősíti, hogy támogatni kell mindent, ami a gazdasági haladást szolgálja, erőteljesen figyelmeztet arra is, hogy *„a termelés alapvető célja nem a termékek halmozása, sem pedig a haszon vagy hatalom, hanem az ember szolgálata. Mégpedig a teljes ember szolgálata, amely tehát tekintetbe veszi egyfelől az anyagi szükségleteket, másfelől pedig az értelmi, erkölcsi, lelki és vallási élet igényeit.”* (*Gaudium et spes*, in *Az egyház társadalmi tanítása*, Szent István Társulat, Bp., 1993., 197–276.)

Úgy látszik, hogy a katolikus egyház határozott véleménye egyedi. Valójában azonban nem az, mert a közgazdászok legjobbjai is megfogalmazzák ezeket a gondolatokat. A valóban világhírű, magyar származású közgazdász *Scitovsky Tibor* 1990-ben megjelent *Az örömtelen gazdaság* című könyvének egyik elgondolkodtató fejezetéből idézzünk (fejezetcím: *Mi élteti azt a hitet, hogy a pénz boldogít?*, *Scitovsky i.m.* 124 o.): „A

nemzeti termék és nemzeti jövedelem közgazdasági mutatója sok mindenre használható, de nem megfelelő indexe az emberi jólét alakulásának. Minél inkább megéljük az emberi elégedettség és az emberi viselkedés komplexitását, s azt a tényt, hogy a gazdasági javak és szolgáltatások mindössze kettőt jelentenek az elégedettség számos forrása közül, annál világosabban látjuk, vagy legalábbis annál világosabban kellene látnunk, hogy a gazdasági becslések nem megfelelőek.

A számok csodálatos segítői a világos gondolkodásnak, de céljukat tévesztik, ha többet akarunk belőlük kiolvasni, mint amennyi információt tartalmaznak. A gazdasági problémák és a jólét becslésére törekvő gazdasági jelzőszámok kitüntetett kezelését megmagyarázza ezek mennyiségi, illetve kvantifikálható természete. A gazdasági kvantifikálás vonzó és hasznos, de nem szabad engednünk a csábításnak, hogy a ténylegesnél nagyobb jelentőséget tulajdonítsunk a mennyiségnek és a mérhetőnek. A nemzeti jövedelem a legjobb esetben a gazdasági jólét indexe, *a gazdasági jólét pedig csekély része, s így igen gyatra jelzőszáma az emberi jólétnek.*” (Kiemelés: K.J.)

Erich Fromm, magyarul is megjelent híres könyvében – *Birtokolni vagy létezni?* – azt mondja többek között, hogy a „történelemben először függ az emberiség fizikai túlélése az egyén gyökeres lelki megváltozásától”, és megfogalmazza a „perspektíva vastörvényének” való megfelelésünket (*Kenneth Boulding* találó elnevezése). Eszerint a hozzánk közeli dolgokat nagyoknak, a távolabbiakat kicsinynek látjuk. „Önfenntartási ösztönünk elhalásának további oka abban látható – írja Fromm –, hogy a meghozandó életmódbeli változások olyan drasztikusak lennének, hogy az ember ezért előnyben részesíti a jövőbeli katasztrófát a most meghozandó áldozatokkal szemben.”

Valójában az egysíkú anyagiasság a tarthatatlan, s nincs különbség az ateista materializmus válfajai között, hívják akár marxizmusnak, akár neoliberalizmusnak. „A gazdagság megszerzése és az anyagi dolgok váltak a világ legmagasabb céljává, egy olyan világgé, amelyben a gazdaság élvez elsőbbséget minden más fölött. Egyedül a gazdaság létezik.” (*Catholic Worker*, 1999. Sept.-Oct.)

A gazdaságpolitikai neoliberális üdvöztető elvű gazdaságpolitikai tanácsadók seregét viszi be a politikába, s alaptézise leegyszerűsítve így hangzik: a piac jó, az állami beavatkozások pedig rosszak.

Valójában a már említett harmadik dimenzió határozott és egyértelmű üzenetét olvashatjuk ki a *Centesimus annus* szavaiból azt, hogy „az embernek és a társadalomnak nemcsak anyagi javakra van szüksége, hanem lelki és vallási értékekre is... Nagyon sok embernek nem a nyugati társadalmak jóléte, hanem a fejlődésben elmaradt országok nyomora jutott osztályrészül, és olyan helyzetben élnek, amelyre ma is áll,

hogy az „mintegy a szolgaság igája”. A pápa kötelességének tartotta és tartja, hogy világosan megbelejezze ezt az állapotot, noha tisztában van azzal, hogy felhívását nem mindenki fogadja szívesen.” (*Centesimus annus*, 61.)

Az erkölcs és gazdaság témáját nem zárhatnánk méltóbb befejezéssel az új évszázad kezdetén, mint a *teljesebb jövő* felé való fordulás igényével és hangsúlyozásával. *Röpke a Túl a kínálaton és keresleten* című 1958-ban megjelent munkájában olyan dolgokat ír, melyeket meg kellene szívlelnünk a napi pragmatizmus ingoványos talaján iránytű nélkül, botladozva vergődő gazdasági szakértőknek és politikusoknak is: „A tiszta üzleti élet józan világa is erkölcsi tartalékból merít, azokkal áll vagy bukik. Ezek az erkölcsi tartalékok fontosabbak, valamennyi gazdasági törvénynél vagy nemzetgazdasági elvénél. A gazdaságon túli szellemi-erkölcsi integráció a gazdaságinak mindig előfeltétele mind nemzeti, mind nemzetközi szinten... A piac, a verseny, a kínálat és kereslet játéka nem termelik az említett erkölcsi tartalékokat. Föltételezik és elhasználják őket. A piacon túli területekről kell, hogy jöjjenek, és a közgazdaságtannak semmiféle tankönyve nem helyettesítheti őket.”

Lao-Ce, a 2600 éve élt kínai filozófus, a *Tao-te-king* szerzője a következőképpen fogalmazza meg a ma is időszerű, korunknak is szóló útmutatást és próféciaát:

Három kincsemhez ragaszkodom:
 első a szeretet,
 második a mérték,
 harmadik a tartózkodás.
 Szeretek, ezért bátor vagyok,
 mérték által hatalmas vagyok,
 visszavonulok, hát vezető vagyok.
 Manapság
 szeretet nélkül merészkednek,
 mérték nélkül vezérkednek,
 tartózkodás nélkül hatalmaskodnak:
 ezért elpusztulnak.

A reményt, s ennek gazdagságát mi hordozzuk, mert nem kétséges, hogy az erkölcsi megfontolásokat alapvetően érvényesítő élet megteremtésében szükség van a kovász szerepét betöltő természetes nemességre. „*A szabad világ attól függ – írja Röpke – képes lesz-e korunk a közgondolkodás arisztokráciáját kellő számban létrehozni.*” A remény mi vagyunk.

dr. Kindler József

ERKÖLCS ÉS GAZDASÁG

Napjaink lassan tudatosodó kényszerű valósága, hogy az emberi tevékenység semmilyen szinten nem választható el az etikától.

Az utóbbi évtizedek tapasztalatai azt bizonyítják, hogy egy ökológiai és humán szempontból kielégítő modern gazdasági rendszer működését a piac „láthatatlan kezének” és az állami intézmények jól látható kezének kettőse önmagában nem képes biztosítani. A modern kor bonyolult technikai, társadalmi és környezeti feltételei között az etikai koordináció elkerülhetetlennek bizonyul.

A gazdasági cselekvés elvének a szigorú önérdékkövetést tartják. Ennek megfelelően, aki nem ezt teszi, irracionálisan cselekszik. Azonban a morális tényezők kiiktatásával párosult, kizárólag „racionális” közgazdasági gondolkodásmód és cselekvés bizonyíthatóan felelőssé tehető a hagyományos társadalmi, kulturális és ökológiai rendszerek tönkretételéért.

Az erkölcsi normák a jogszabályokon túl szabályozzák az emberi cselekvést. Sajátos eszközeivel a jog is az ember erkölcsi eszméinek érvényesítésére törekszik, de ezen a területen megvannak a maga korlátai. A törvényességi szféra normái az erkölcsi minimumot, az etikus viselkedés ideáljai ennél sokkal többet követelnek.

Bizonyításra nem szoruló tény, hogy törvényekkel nem szabályozható a társadalmi-, ennek keretében a gazdasági élet minden mozzanata. A jog nem szabályozhatja a cselekvések összességét, nemcsak azért mert elvileg sem képes arra, hogy az életviszonyok minden részére normát és ahhoz fűződő jogkövetkezményeket állapítson meg, hanem azért is mert ez sok esetben diszfunkcionális következményekkel járna. A jogi túlszabályozottság rontja a jogrend hatékonyságát. A túl sok szabály megnehezíti azok egyidejű feltétlen alkalmazását, betartásának ellenőrzését, kibúvók keresésére ösztönöz, fellazítja a jogtudatot, következőképpen fékezi a jogkövető magatartást.

Ilyenképpen a törvényességi szféra által a szabályozatlanság szürke zónájában hagyott viselkedési formák alakításában a morális tényezők igen fontos szerephez jutnak. Ezek hivatottak a cselekvések finom szabályozásának funkcióját betölteni.

Az etika a cselekvés területe, méghozzá olyan cselekvés, amelynek hatása van másokra. A cselekedetek egész spektrumára kiterjed, ugyanis nem csupán a két szélsőséget határozza meg (amit kell, és amit nem szabad), de a közbülső magatartásokra, a kívánatosra, a

még megtűrtre, vagy megengedhetőre, vagy a már nem kívánatosra is vonatkozik.

Az etika rögzítetlen határú társadalmi alrendszer, mely helyzetfüggően adaptálható és többféleképpen határozható meg.

Keresztény értelmezésben az etika az állandó jóra törekvés szándékát jeleníti meg az emberi létezés minden területén. Az ókortól a legújabb korig terjedő időszak felfogása szerint jó az, ami az általános természeti és isteni erkölcsi törvényeknek megfelel. Ebből következően a gazdaságetika nem más mint az ember gazdasági tevékenységének és az erkölcsi jóra való törekvésének rendszerbe szervezett összefüggő gyeztetése.

A gazdasági etika közelítésmódja.

A modern közgazdaságtan sajátja az a felfogás, hogy az embernek minden cselekedetét egy fajta normarendszerhez kell igazítani, beleértve a gazdasági tevékenységet is.

A gazdasági etika (business ethics), mely a társadalom, az egész gazdasági szféra és az erkölcs kapcsolatát tudományos megközelítésben vizsgálja, új kutatási terület, mely először az Amerikai Egyesült Államokban, majd a nyugat-európai országokban mintegy fél évszázada jelent meg. Igazi fejlődése az 1970-es években kezdődött, azoknak az új kihívásoknak az eredményeként, amelyekkel a társadalom és a gazdaság szembetalálták magukat. Jelenleg a legtöbb amerikai és a nyugat-európai gazdaságtudományi egyetemen a gazdaságetika kötelező tantárgy. Ennek az új tudományterületnek a nyugati országokban önálló folyóiratai és befolyásos szakmai szervezetei vannak. 1987-ben hozták létre például a több ezer nyugat-európai kutatót és üzletembert tömörítő „Európai Üzleti Etikai Hálózat”-ot amely évente rendez meg nagy érdeklődéssel kísért konferenciáit.

A témakör jelentőségét mutatja az is, hogy a Vatikán 1990-ben többnapos szakmai kollokviumot rendezett a közgazdaság társadalmi és etikai vonatkozásairól, melyen a világ legjelentősebb közgazdászai, köztük Nobel-díjasok vettek részt.

A gazdaságetika közelítésmódja abból indul ki, hogy a gazdasági szereplőknek van önálló felfogásuk az etikai jóról és rosszról, s tevékenységük során ezzel összhangban igyekeznek cselekedni. Hogy ez sikerül-e vagy nem, nagymértékben függ attól, hogy ezen törekvésekben a gazdasági környezet támogatja-e őket.

A gazdaságetika nem tagadja a piaci mechaniz-

mus nélkülözhetetlenségét, elismeri a törvényhozás és a kormányzat szerepét, de ugyanakkor életbevágóan fontosnak tartja a gazdasági viselkedés etikai szabályozását is.

Az erkölcs és a gazdaság viszonyáról a szakirodalomban az idők során különböző, olykor ellentétes nézetek alakultak ki. Van olyan vélemény, amely szerint a gazdaság és az erkölcs két teljesen különálló társadalmi alrendszer, nincs igazán közük egymáshoz, és a gazdaságnak kifejezetten ártalmára szolgál, ha az erkölccsel összekeverik.

Ez a nézet egyaránt megtalálható mind a közfelfogásban, mind a tudományos érvelésekben is. Gondoljunk csak „a pénznek nincs szaga” közismert szólásmondásra, amely azt próbálja igazolni, hogy a gazdaságban a pénz (a profit) a legfontosabb és ezért teljesen felesleges azt firtatni, hogy a megszerzett pénznek erkölcsös-e az eredete vagy sem. Az üzletben nincs érzelm, nincs barátság, az üzlet sikerességének feltétele az erkölcsi vonatkozásaitól való eltekintés.

Ezzel a felfogással szemben kialakult egy másik felfogás, melynek gyökerei időben messzire nyúlnak vissza. Lényege az, hogy a gazdaságot nem szabad az erkölctől teljesen különválasztani, a gazdaságban van és kell, hogy legyen szerepe az erkölcsi tényezőknek is.

Ezen az alapon alakult ki egy olyan Egyesült Államok-beli és nyugat-európai felfogás, amely jelenleg dominánsnak tekinthető a gazdaság és erkölcs közötti viszony pozitív megítélésében. Ennek a koncepciónak az a lényege, hogy a gazdaság, a sikeres üzleti tevékenység számára nemhogy nem ártalmas az erkölcsi tényezők figyelembevétele, hanem ellenkezőleg, egyik alapfeltétele. A vállalat jó hírneve lényegesen nagyobb érték, mégpedig profitban kimutatható érték, mint az, amit tisztességtelen úton lehet megszerezni. Másképp fogalmazva: a gazdaságban nem csupán azért kell erkölcsösnek lenni, mert az erkölcsi normák önmagukban követendők, hanem azért, mert ez gazdaságilag is előnyös lehet.

Gyakorlati eredménye ennek a felfogásnak, hogy a nagy amerikai és nyugat-európai cégek zömében saját etikai kódexeket dolgoztak ki, etikai bizottságokat működtetnek, és etikai mérlegelemzéseket végeznek.

Etikai katalógus

A londoni székhelyű Üzleti Etika Intézete (Institute of Business Ethics) katalogizálta azokat a problémákat, melyekkel kapcsolatban súlyos etikai kérdések merülhetnek fel a vállalatok működése során. A közel hatvan feltárt probléma közül a legfontosabbak a következők:

Kapcsolat a fogyasztókkal

- terméklefelelőség (a vállalatnak jó minőségű, megbízható és biztonságos termékeket kell kínálnia)

- reklámozás (hamis, túlzó állítások, illetve lényeges információk eltitkolása a termékekről vagy a vállalatról tilos)

- garanciavállalás, szerviz (a fogyasztók várakozásának kielégítéséhez, együttműködésük elnyeréséhez a lehető legmagasabb színvonalat kell biztosítani)

- megvesztegetés (sem pénz, sem jelentősebb értékű ajándék nem adható a vásárlóknak azért, hogy a céget válasszák)

- információk a fogyasztókról (a vállalat köteles a fogyasztókkal kapcsolatos információkat bizalmasan kezelni)

Kapcsolat a tulajdonosokkal és a befektetőkkel

- tulajdonosi és befektetői érdekek (a vállalat kielégítő tökemegtérülésre törekszik, és nem próbálja meg egymás ellen kijátszani a tulajdonosok és a befektetők különböző érdekeltségű csoportjait)

- vállalati mérleg és eredmény-kimutatás (a mérlegnek és az eredmény-kimutatásnak korrektnek és naprakésznek kell lennie)

Kapcsolat az alkalmazottakkal

- személyiségi jogok (az alkalmazottakkal való kapcsolatnak az emberi méltóság tiszteletben tartásán és a személyiségi jogok maradéktalan betartásán kell alapulnia)

- diszkrimináció (a vállalat foglalkoztatási politikája nem alkalmazhat faji, nemi, vallási, nemzetiségi, életkori vagy a munkakörrel kapcsolatos egészségügyi diszkriminációt)

- munkahelyi környezet (a vállalatnak kötelessége, hogy az iparág adta lehetőségeknek megfelelő szinten, biztonságos és egészséges munkahelyi környezetet teremtsen)

- bérezés és egyéb juttatások (az alkalmazottak javadalmazásának méltányosnak és igazságosnak kell lennie, azaz összhangban kell állnia az egyéni erőfeszítésekkel és az iparág fizetési színvonalával)

- participáció (a vállalat fejleszti az alkalmazottak széles körű informálásának és a döntésekben való részvételének rendszerét)

Kapcsolat a szállítókkal

- kölcsönös bizalom (a vállalat törekszik hosszú távú, kölcsönösen előnyös, bizalmon alapuló kapcsolatok kiépítésére a szállítókkal)

- pontos fizetés (a szállító időbeni és szerződés szerinti kifizetésének kötelessége)

Kapcsolat a kormánnyal

- adózás (a vállalat nem vetemedik szándékos adóeltitkolásra)

Kapcsolat a versenytársakkal

- verseny (a vállalat törekszik a tisztességes verseny szabályainak betartására)

- hírnévrontás (tartózkodás a versenytársak

hírnevének közvetlen vagy akár csak közvetett lejáratásától)

- informálódás a versenytársakról (a vállalat nem alkalmaz meg nem engedett eszközöket a versenytársak helyzetével, terveivel kapcsolatos információk megszerzése során)

Kapcsolat a helyi közösségekkel

- a közösség szolgálata (a vállalati javak és szolgáltatások hatékony előállításával és munkaalkalmak biztosításával szolgálja a közösséget)

- a közösség támogatása (a vállalat programok szponzorizálásával, adományokkal igyekszik elősegíteni annak a közösségnek a fejlődését, amelyben működik)

Kapcsolat a természeti környezettel

- környezetvédelem (a vállalat felismeri felelősségét a természeti erőforrások használata, a környezet megváltoztatása és a káros anyagok kibocsátása terén)

- állatkísérletek (a vállalat csak akkor alkalmaz állatokon terméktesztelést és egyéb kísérleteket, ha az elkerülhetetlen; az állatvédelmi előírások betartása feltétlen parancs)

Az etikus gazdasági viselkedés költségei

Nyilvánvaló, hogy az általános etikai normákat, a mások érdekeit és értékeit figyelembe vevő gazdasági cselekvés a társadalom hasznára válik. De vajon mennyire hasznos annak, aki etikusan cselekszik?

A profit és az erkölcs kapcsolata rendkívül bonyolult és ellentmondásoktól sem mentes. A piac sok esetben –legalábbis rövid távon – jutalmazza a mohó és etikátlan viselkedést. Történelmileg nem egyszer lehetőség volt és jelenleg is van arra, hogy igazán nagy profitot nem éppen etikus eszközökkel lehetett, illetve lehet elérni.

Az etikus gazdasági cselekvésnek megvannak a maga költségei. Egy olyan gazdasági közegben, ahol csalni sikk, a becsületes üzleti magatartás jelentős anyagi hátrányt jelent. Ilyen helyeken a gazdasági szereplők becsületesebb tábora védekezéséül az „ésszerű tisztesség” gyakorlatára kényszerül amit általában a társadalom megengedhetőként elfogad.

Valamely gazdaságban az etika általános szintjét két tényező határozza meg: egyrészt az etikai normák társadalmi elfogadottsága, másrészt az etikus cselekvés relatív költségei a nem etikus cselekvés költségeihez képest. Az etikai rendszerek többségükben arra töreksenek, hogy valamiféle kompromisszumot érjenek el az önérdeteket mások kárára is érvényesíteni kívánó egoizmus és az önérdeteket mások javára feláldozni kívánó altruizmus felfogásai között. Harmóniát igyekeznek létrehozni az önérdet és a közérdek között.

Az etikus cselekvés jelentősége a gazdaságban.

Az etikus cselekvés jelentősége a gazdaságban az, hogy csökkenti a társadalmi költségeket. Ha a gazdasági szereplők többsége becsületes, ha azok nem hárítanak másokra elfogadhatatlan kockázatokat, ha kielégítően informálják partnereiket, ha nem szennyezik a környezetet, ha az állammal szembeni tartozásaikat befizetik, akkor csökkennek a társadalmi költségek. Ha mindenki erkölcsösen cselekedne, akkor az ellenőrzésre, a szerződések betartására, a keletkezett károk megállapítására és megtérítésére kevesebbet kellene költeni. A kárt okozó tényezők elmaradásával több pénzt lehetne fejlesztésre fordítani. Az erkölcsös viselkedés ilyen vonatkozásban gazdasági erőforrássá válhat.

A modern multinacionális nagyvállalatok jóformán kezükben tartják a társadalom nagyobbik részét. Ezek hatalmas károkat okozhatnak az általuk érintett emberi közösségeknek, más vállalatoknak és a természeti környezetnek egyaránt. A jog eszközei végesek velük szemben, ezért rendkívül fontos döntéshozatalaik etizálását segíteni.

Gazdaságetika Romániában

Az etikus viselkedésnek igen nagy jelentősége van a kelet-európai gazdasági átmenet időszakában. Az „eredeti tőkefelhalmozás” során a méltánytalanság és igazságtalanság érzése válik uralkodóvá a társadalom nagyobbik felében, ami káros kompenzációs viselkedésformákat alakít ki és gerjeszt.

A fejlett piacgazdasággal rendelkező országok és az átmeneti szakaszban levő országok között hatalmas különbség van a gazdasági élet civilizáltságában, az üzleti élet etikusságában. Igaznak bizonyul Ralf Darendorf neves szociológus még 1990-ben megfogalmazott véleménye mely szerint, míg a politikai rendszerváltás megvalósítható hat hónap alatt, a gazdasági rendszerváltás hat év alatt, addig a megfelelő etikai normákat és mintákat közvetítő civil társadalom kiépüléséhez hat évtized kell.

Sajnálatos tény, hogy Romániában a rendszerváltás óta eltelt 11 év alatt még csak jelei sem mutatkoznak egy olyan nyugati típusú civil társadalom kiépülésének, melynek közgondolkodásban pozitív etikai normák uralkodnak s amely képes lenne leküzdeni az egyre elmélyülő morális válságot. A korrupció jelen van a társadalmi-, ennek keretében a gazdasági élet minden területén. (Egyébként korrupció kivétel nélkül minden országban van, csak annak nagyságrendje országról országra különböző. Ami a fejlett nyugati országokban kivétel, az nálunk szabály).

A berlini székhelyű Transparency International szervezet tanulmánya szerint, Románia a legkevésbé korrupttól a legkorruptabb irányba haladó lépcsőn,

1998-ban, 85 rangsorolt ország közül a 62-dik, 2001-ben 91 rangsorolt ország közül a 69-dik helyet foglalta el. Ez Európában hátulról a harmadik, az EU-tagságra pályázó országok közül az utolsó helyet jelenti. A tanulmány következtetése: a Romániában alkalmazott u.n. antikorrupciós intézkedések messze nem győzték meg a nemzetközi üzleti köröket annak realitásáról. Végre tudatosítani kellene, hogy nem pusztán imázskérdésről, hanem a román társadalom valóságáról van szó.

A Romániában uralkodó korrupció közismert. Megnyilvánulási formáiról és ijesztő méreteiről könyveket lehetne írni. Sajnálatos, hogy a mai Romániában nagyobb a vágy bekerülni abba a társadalmi rétegbe amelyben korrupt módon vagyonhoz lehet jutni, mint igazságossá, becsületessé tenni a társadalmat. Pedig egyre bizonyosabbá válik, hogy ha a román társadalom morális szempontból nem tud megújulni, beláthatatlan ideig megreked az európaiság peremén, vagy még attól is eltávolodik.

Vincze György

Irodalom:

1. *Zsolnai László*: A gazdasági etika horizontja, Folyóirat füzetek/Közgazdász 37-es, 1994. december 9.

2. *Kindler József, Zsolnai László*: Etika a gazdaságban, Keraban, 1993.

3. *Török Attila, Valkó Emőke*: Etika és piac – Etikai dilemmák és intézmények gazdasági társaságokban, Valóság, 1999. december, XLII. Évfolyam 12. szám

4. *Botos Máté, Rabár Ferenc*: Gazdaság és etika – A gazdasági gondolkodás fejlődése, Egyetemi jegyzet a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Kara számára, Budapest, 1998.

5. *Csurgó Ottóné, Hajdú Péter és több szerző*: Üzleti etika, Saldó, Budapest, 1994.

6. *Nicolae Belli*: Corupția la români în perioada de tranziție, suplimentul nr.151 la Economistul nr. 427/6 septembrie 1999.

Románia „Közép” fejlesztési régiója - helyzetkép és kilátások

Románia „Közép” régiója, mely földrajzilag az ország közepén helyezkedik el, hat megyét foglal magába, mégpedig Brassó, Fehér, Hargita, Kovászna, Maros és Szibeny megyét, gazdasági és társadalmi szempontból előkelő helyen áll országunk 8 gazdasági fejlesztési régióinak sorában. Terület, lakosság és népsűrűség tekintetében egyaránt az ötödik helyet foglalja el. Az erdélyi régiók között, az Észak-Nyugat régiót a második helyen követi.

Területe 34 100 km² (14,3%), lakossága 2646 ezer fő (11,7%), népsűrűsége pedig 77,6 fő/km², 16,6 fővel kevesebb az országos átlagnál (94,6 fő/km²), 5,8 fővel kevesebb az Észak-Nyugat régiónál és 13,7 fővel több a Nyugat régiónál. A települések jellege szerint a Közép régió országos viszonylatban, városait tekintve, az első

helyet foglalja el, összlakosságának 60,5%-a városon és 39,5%-a vidéken él, 5,7%-al meghaladva az országos urbanizációs átlagot (54,8%).

Az említett 50 városból csak Brassó számít a nagyvárosnak az összes többi kis és közepes méretű város. Közülük csak háromnak haladja meg a lakossága a 100.000-et (Brassó, Szibeny és Marosvásárhely).

A lakosság számának alakulását az elmúlt 70 évben a következő táblázatban követhetjük:

Év	1930	1948	1956	1966
„Közép” Régió	1 747 458	1 874 078	2 077 162	2 261 082
Románia	14 280 729	15 872 624	17 489 450	19 103 163

Év	1977	1989	1992
„Közép” Régió	2 604 814	2 853 529	2 701 697
Románia	21 559 910	23 151 564	22 810 035

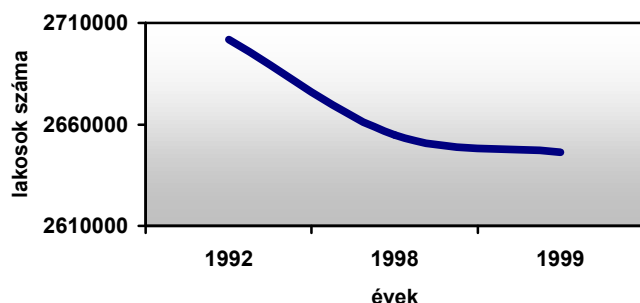
Az 1970 - 80 közötti időszakban észlelhető népességnövekedés a főként Brassó megyét érintő iparosítással, illetve ennek következményeként fellépő betelepüléssel magyarázható. Az ezt követő csökkenés magyarázatául nem csak a természetes szaporulat hiánya szolgál (az alacsony születések száma társítva az elhalálozások számának növekedésével) hanem a tömegesen kivándorló német kisebbség pl. Szibeny megyéből, vagy a nyugati kivándorlás növekedése, illetve az ipar hanyatlása által előidézett vidékre való visszavándorlás.

Nemzetiségi összetételét tekintve a Közép Régió lakossága az 1992. évi népszámlálási adatok alapján a következő összetételű: 64,6% román, 30,8 magyar, 1,3

német, 3,3 roma nemzetiségű. Figyelemre méltó, hogy Románia magyar nemzetiségű lakosságának több mint fele (51%), a német nemzetiségű lakosság 30,8% él ebben a régióban.

A lakosság számának csökkenő tendenciája, akárcsak az egész országra, a Közép régióra is jellemző az utóbbi nyolc évben.

— A lakosság alakulása

Régió szintjén a gyermekhalandóság 18,2% volt, ami az országos átlag alatti érték. A lakosság átlagéletkora változik a régióon belül, így Hargita megyében 32,2 év míg Brassó megyében 35 év. A régió népességének életkor szerinti megoszlása sem megfelelő. A 15 év alattiak 19,6%-a mindössze, a 60 év felettieké 16,8%.

A régió gazdasági helyzete

A Közép régió az ország fejlesztési régiói között a hazai bruttó termék (GDP) szerint az ötödik, az egy főre jutó GDP tekintetében pedig a harmadik helyet érte el, 7%-al meghaladva az országos átlagot. A hazai bruttó termékben való részesedése tekintetében, a maga 12,6%-val a ötödik helyen áll.

Régió	GDP összesen Mld. lej	Egy főre jutó GDP	
		%	ezer lej
Észak-Kelet	13 933,4	12,9	3678,1
Dél-Kelet	14 224,4	13,1	4823,8
Dél	15 334,5	14,1	4367,8
Dél-Nyugat	10 703,3	9,9	4405,9
Nyugat	11 720,5	10,8	5644,1
Észak-Nyugat	12 919,6	11,9	4497,2
Közép	13 632,5	12,6	5112,7
Bukarest-Ilfov	15 924,7	11,7	6879,5

Az aktív lakosság foglalkoztatottságát tekintve, a régióban meghatározó az iparban dolgozók száma 55,4 %, ezt követi a szolgáltatások 28,9 %, a mezőgazdaság és erdőgazdálkodásban dolgozók száma együttesen 15,7 %. 1999 végén a bejegyzett aktív cégek száma a régióban 70.697 volt ami azt jelenti, hogy 37,43 lakosra jut egy vállalat. A befektetett külföldi tőke szempontjából a Közép régió országos viszonylatban a harmadik helyen áll a maga 6,9 %-val. 1999 végén az ipar-kereskedelmi-szolgáltatások szférájában foglalkoztatott aktív lakosok száma 604.297 volt. Ebben a szférában foglalkoztatott aktív lakosság ágazonkénti megoszlása a következő:

Ágazat	Foglalkoztatott személyek száma	%-os arány
Bányászat	14 908	2,47
Feldolgozó ipar	324 796	53,75
Energetika	24 078	3,98
Építkezés	43 940	7,27
Kereskedelem	112 403	18,60
Vendéglátóipar	15 015	2,49
Szállítás	31 407	5,20
Posta, távközlés	12 463	2,06
Szolgáltatások	25 287	4,17
Összesen	604 297	100,00

Az ipar-kereskedelmi-szolgáltatások szférájában működő aktív vállalatok bruttó beruházásainak értéke 1999-ben 20.806 milliárd lej volt. Ezen belül nagyságrendben a legjelentősebb beruházások az energetika, gáz, víz ágazatban (8.662 mlrd. lej), valamint a feldolgozó iparban (6.667 mld. lej) történtek.

A munkanélküliek száma 2000. január 1-én 130.941 volt (ebből 49,6 % nő).

A Közép régió mezőgazdasága

A mezőgazdaság mint elsődleges (primer) gazdasági ágazat, a többi tagjelölt országtól eltérően, Romániában az 1989 utáni változásokat követően felértékelődött a szekunder (ipar, építőipar) és terciér (szolgáltatások) ágazatokhoz képest. Ez természetesen a Közép régióra is érvényes.

A régió változatos természeti adottságai alkalmasak a mezőgazdaság fejlődésére. Hegyvidéken az állattenyésztés, fóként a szarvasmarha és a juhtenyésztés, dombvidéken a gyümölcsstermesztés és szőlőtermesztés, a folyók mentén és a völgyekben pedig a zöldségtermesztés a jellemző.

A termőföld kihasználtsági mutatóit vizsgálva megállapítható, hogy 4,7%-a a termőföldnek 1998-ban paragon maradt, ez az arány sajnos növekszik. E rendkívül káros jelenség okozója a mezőgazdasági vállalkozók anyagi erőforrásainak a hiánya, a piac szervezetlensége, az eszközök hiánya, a felvásárlási ár aránytalanul alacsony ára az eladási árhoz viszonyítva, a mezőgazdaságban foglalkoztatottak elöregedése, az importból származó hasonló termékek konkurenciája.

1997-ben a régió aktív lakosságának 29,7%-a dolgozott a mezőgazdaságban és erdőgazdálkodásban, 1999-ben pedig 33,35 %-a. Az egyik legfontosabb mezőgazdasági termék amit a régióban jelentős minőségben és hozzáértéssel állítanak elő, az a burgonya. Románia burgonyaszükségletének nagyrészt a Közép régióban termesztik. Úgyszintén az ipari növényekből az országos szükséglet 17,7%-át, az országos cukorrépatermés 16,3 % -át termesztik a régióban.

A régió szarvasmarha állománya az országos állomány 14%-át teszi ki, a juhállomány pedig a 17,45%-át. A 100 gazdaságra jutó állatlétszám szempontjából a Közép régió az országos átlag felett van, a maga 68,4 szarvasmarha/100 gazdaság átlagával a második helyen áll, a 323,7 juh és kecske/100 gazdaság

átlagával pedig a kimagasló első helyen.

Az állati termékek szempontjából, a régióban előállított húsmennyiség az országos hústermelés 12,8%-át teszi ki, a tej 14%-át a gyapjú pedig a 15,3%-át.

Ami a gépesítést illeti a régióban lévő traktorok száma 22077, melynek 92,34%-a magántulajdon, az ekék száma 15659, melynek 94,39%-a magántulajdon, kultivátorok száma 4025, ennek 92,79%-a magántulajdon, vetőgépek száma 5670, öntöző gépek száma 1171.

Az erdőgazdálkodásra vonatkozóan az összterület térfogata régióinkban 3458,8 ezer m³, melyből 2200,3 ezer m³ fenyő (63,61%-a), 884,3 ezer m³ bükk, 143,6 ezer m³ tölgy.

Közlekedés, közutak

A közép régió közúti hálózata még az országosnál is rosszabb állapotban található, akkor, amikor Románia, ebből a szempontból, messze allatta áll az európai átlagnak. Függetlenül attól, hogy milyen útkategóriába sorolták, a régió úthálózatának használati ideje átlagban közel 90%-al haladja meg az érvényes szabályok szerinti lejáratú időt. Ez az állapot károsan befolyásolja az utak kihasználási fokát, a forgalom folytonosságát, a közlekedési biztonságot, az üzemanyagfogyasztást és ezzel párhuzamosan, a járművek idő előtti elhasználódását.

Nagy hátránya a régióknak, mind gazdasági, mind szociális szempontból, hogy nincs közvetlenül bekapcsolva sem a nyugat-európai, sem pedig a délkelet európai úthálózatba. Területén nincs sem autópálya, sem pedig gyorsforgalmi közút. Ez az állapot, úgy tűnik, megoldódik a tervezett autópálya megépítésével, amely a jóváhagyott változat szerint áthalad a Közép régió területén (Marosvásárhely, Segesvár és Brassó érintésével). Az erről rendelkező 7/1999. sz. törvény több gyorsforgalmi út megépítését és bekapcsolását irányozza elő az esetleges autópályába, egyebek közt az észak-dél irányú, Székelykeresztúr- Székelyudvarhely- Gyimesek- Comănești- Bákó irányába, valamint egy, a régió tengelyét képező Brassó- Kovászna- Csíkszereda- Gyergyószentmiklós- Szászrégen- Beszterce érintésű gyorsforgalmi utat. Ezen útvonalak létrehozását a szomszédos érintett régiók is támogatják.

A régiókon áthaladó úthálózat hossza összesen 8963 km, amelyből 2028 km országút (a többi 6935 megyei vagy községi út). Az össz úthálózat mindössze 24,8%-a a korszerűsített (2227 km), de ezeknek az állapota sem felel meg a "korszerűsített" út minőségi követelményeinek. Ezenkívül mintegy 31,8% ún. könnyűburkolatú út (2852). A jelenlegi gazdasági- pénzügyi helyzet nem teszi lehetővé az utak korszerűsítését, sőt a létező állapot fenntartását sem. Ily módon az utóbbi években egyre inkább érezhető a létező úthálózat fokozatos elöregedése.

A Közép régió úthálózata

Megyék	Országutak (km)		
	Összesen	Korszerűsített	Könnyűburkolatú
Fehér	420	370	50
Brassó	396	377	19
Kovászna	183	164	19
Hargita	415	384	28
Maros	357	338	19
Szeben	257	257	-
Összesen	2028	1893	135

Megyék	Megyei és községi utak (km)		
	Összesen	Korszerűsített	Könnyűburkolatú
Fehér	1576	35	497
Brassó	952	43	456
Kovászna	649	56	312
Hargita	1042	61	271
Maros	1490	67	701
Szeben	1228	72	480
Összesen	6935	334	2717

Amint a táblázatból kitűnik, a közúti hálózat helyzete és állapota minősíthetetlen. A közúti hálózatba besorolt utak között létezik több mint 400 km földút, ahol gyakorlatilag semmilyen útépitési és karbantartási munkálatot nem végeztek, szinte járhatatlanok. 1997-ben beindított földutak kövezési programja (577/1997 sz. kormányhatározat) lényegében nem sokat változtatott ezek állapotán (akkor régióinkban 698,7 km földút szerepelt nyílvántartásban), hiszen a kövezett földutak lejáratú ideje nem több, mint 2-3 év.

A rehabilitációs terv a régió területén előirányozza a Marosvásárhely- Segesvár- Brassó utszakasz feljavítását, amely az idén (2001) befejeződik. A Gyulafehérvár- Nagyszeben közötti útszakasz teljes felújítása befejeződött. Szerepel még a megyei utak felfújása, valamint a Felsőboldogfalva- Homoródszentmárton- Oklánd- Barót korszerűsítettnek minősített, de teljesen tönkrement útszakasz átépítése. Hargita megye szempontjából nézve, igen fontos lenne a Fenyéd-Tekerőpatak (Székelyudvarhely- Gyergyószentmiklós) szakasz korszerűsítése, amelyről a jelenlegi pénzügyi helyzetben csak az elképzelések szintjén beszélhetünk, bár a műszaki dokumentáció elkészült.

Vasúti hálózat: a régió területén áthaladó vasúthálózat hossza 1470 km, az országos hálózat 13,4%-a. Ebből 621 km. villamosított (az országos hálózat 15,75%-a), 402 km. duplavágányú (az országos hálózat 13,6%-a, a régió hálózatának 27,3%-a). A régió belüli villamosított hálózat részaránya 42,2%, ami az országos átlaghoz (35,9%) viszonyítva kedvezőnek mondható. Az 1000 km² - re eső vasúthálózat hossza 43,2 km, ami az országos átlaghoz képest (45,7 km.) valamivel alacsonyabb, és a fejlett országoktól, ahol az 1000 km² - re eső vasúthálózat hossza meghaladja a 110 km-t. A vasúti infrastruktúra minősége gyenge, a hálózati karbantartás és rehabilitációs tevékenység szinte hiányzik. A vasúti közlekedés, akárcsak az egész országban nehézkes, körülményes. Minőségi állapot és forgalomhiány miatt nemcsak helyi

járatokat, de helyi jellegű vonalakat is kiiktattak a forgalomból. (Pl. Marosvásárhely- Szováta- Parajd keskenyvágányú vonal).

A lakosság szociális helyzete

Az 1989 óta jelentkező gazdasági hanyatlás, akárcsak az egész országban, a Közép régióban is szembeütköző. Ennek egyenes következménye a munkanélküliség. Bár régió szinten alatta van az országos átlagnak, a régió egyes megyéiben messze túllépi az országos átlagot. A munkanélküliség leginkább a női munkaerőt érinti. Mindez az általános okok mellett főleg a könnyűipar átszervezésének a következménye.

Ami a szociális segílyt illeti, a régióban a szociális konyhák száma 16, az országosnak a 11,34%-a, kevesebb mint az Észak- Nyugat régióban, ahol ezeknek száma 22, ami az országosnak a 15,60%- át jelenti.

Megyék	Szociális étkezdék		Haszonélvezők száma
	Szám	Kapacitás (helyek)	
Brassó	2	350	350
Fehér	4	430	351
Hargita	2	350	342
Kovászna	5	730	658
Maros	1	25	33
Szeben	2	550	459
Összesen	16	2435	2193

Az egészségügyi egységek közül az állami kórházak száma a régióban 54, az átlaghoz viszonyítva jó. Az állami poliklinikák száma a régióban 42, a magánpoliklinikáké 15 ami országos viszonylatban szintén jó eredmény. Ugyanez a állapot észlelhető az állami egészségügyi rendelők, valamint a TBC szanatóriumokat illetően is. A magánrendelők száma nagyobb az országos átlagnál: országunk legtöbb magánrendelője a Közép régióban található, összesen 590. A fogászati rendelők helyzete is kitűnő, régióink második helyen áll Bukarest után, valamint negyedik helyen az orvosi laboratóriumok számát illetően.

	Kórházak	Poliklinikák Orvosi rendelők		Egészségügyi rendelők	Egészségügyi központok
		Állami	magán		
Brassó	14	4	3	23	-
Fehér	10	-	3	27	1
Harghita	7	8	-	13	1
Kovászna	7	6	-	7	1
Maros	7	15	9	20	3
Szeben	9	9	-	27	-
Összesen	54	42	15	117	6

	T.B.C. szanatóriumok	Magánrendelők	Fogászati rendelők
Brassó	-	181	155
Fehér	2	82	70
Harghita	-	66	69
Kovászna	-	42	18
Maros	-	112	97
Szeben	-	107	101
Összesen	2	590	510

A kórházi ágyak száma a Közép régióban 21235, az országos átlagon fölül van, ugyanez jellemző a régióban dolgozó orvosokra is. Az orvosként dolgozó nők száma több mint a férfiaké.

Megyék	Kórházi ágyak száma	Orvosok		Fogorvosok	
		Összesen	Melyből nők	Összesen	Melyből nők
Brassó	4190	1265	723	155	115
Fehér	3046	654	382	91	52
Hargita	2988	521	290	52	25
Kovászna	2312	314	189	43	22
Maros	5186	1559	1033	162	105
Szeben	3513	961	575	163	73
Összesen	21235	5274	3192	666	392

Az ösztanulók száma a régióban 547 401, közel áll az országos átlaghoz, ami az iskola előtt állók számát illeti, a régió negyedik helyen áll országos viszonylatban.

Megyék	Tanulók összlétszáma	Óvodások	Elemi és gimnazista	Líceumi
Brassó	13 152	14 784	69 229	23 591
Fehér	82 233	12 406	44 482	
Hargita	66 151	13 471	36 469	
Kovászna	46 016	8 446	26 346	6 694
Maros	13 123	19 674	62 992	16 460
Szeben	10 871	13 548	50 942	14 441
Összesen	547 401	82 329	290 460	85 180

A Közép régió a harmadik helyen áll az óvodai személyzet és második helyen a tanügyi alkalmazottak számát illetően. Országos szinten 13785 könyvtár működik, amelyből 1900 a Közép régióban, amelynek 773 bejegyzett olvasója van. Romániában 321 mozivállalat működik, amelyből 40 a Közép régióban, látogatóinak száma 587. A Közép régióban 1027 sportlétesítmény létezik amelyekben 35104 hivatalos sportoló tevékenykedik, ami országos első helyet jelent.

Kilátások

A Közép régió stratégiai fejlesztésének néhány elődleges célkitűzése az alábbiakban foglalható össze:

- A kis- és középvállalkozások fejlesztése, kedvező üzleti feltételek megteremtése
- A turizmus fejlesztése
- Mezőgazdaság és falufejlesztés
- Az infrastruktúra, település és a szociális ellátás fejlesztése
- A környezet és a természeti örökség megőrzése

Ezek a nagyléptékű célkitűzések természetesen megannyi részletesen kidolgozott tervet jelentenek. Az Európai Unió támogatási rendszerében a nagyobb régióknak van jelentősége. El kell fogadni tehát a statisztikai régió fejlesztésének követelményeit, úgy ahogy azt az európai közösség igényli és oly módon, hogy közös erővel, a közigazgatási egységek együttműködésével, az érdekek és célok egyeztetésével kidolgozott startégia megvalósulhasson. A Közép régió nem zárja ki a természetes, földrajzi kistérségek létezését és fejlesztését, ellenkezőleg a nagyméretű és nagy távlatokban ható beruházások elősegítik a vidék harmonikus fejlesztését.

Irodalom:

1. Románia statisztikai évkönyve (Anuarul statistic al României) 2000
2. A Közép régió fejlesztési stratégiája

Mátéffy Mária

A román bankrendszer kihívásai

A román bankrendszer jelentős változásokon megy át. Ezen változások egyrészt belső indíttatásúak, másrészt pedig részét képezik a világban végbemenő globalizációs folyamatoknak. Fontos megvizsgálni, hogy ezek a változások mennyire mélyen érintik a bankszektort és képesek-e tartósan elősegíteni a román gazdaság fejlődését.

Túl azon, hogy az állami bankok irányításáért mindig ádáz politikai csaták dúltak, egy sajátos román jelenséggel állunk szemben: a kis magán bankok nagyszámú megszületése a kilencvenes években. Ezek között számos olyan található, amely tőkéje egyrészt állami nagy vállalatok, másrészt a privatizációban megszülető Magántulajdon Alapok (FPP, később SIF), harmadrészt az állam által ellenőrzött bankok apportja által egészült ki. Ily módon az állam engedte az adófizetők pénzén megszületni a maga által közvetlenül ellenőrizhetetlen konkurenciát, amely pénzügyi és politikai érdekcsoportok érdekeit szolgálta. Ezen bankok egyrésze tönkrement, megrendítve a bizalmat a rendszerben és jelentős terheket róva úgy a többi bankra, mint az államháztartásra. A betétesek kártalanításával kiürült a Betétgarancia Alap (FGD) és a működő bankokra újabb teher hárult: ismét fel kell tölteniük és törleszteniük kell az állami utasításra adott BNR gyorsított is.

A kilencvenes évek végére a bankszektorban kialakult válság egyre súlyosabb gondot jelentett az egész gazdaság számára. Az összezsugorodó piac és a külföldi bankok megjelenése következtében erősödött a verseny, az addig görgetett problémák a felszínre kerültek. Az állam által ellenőrzött és a politikai csaták elsősorú célpontját képező Román Külkereskedelmi Bank, valamint az állam agrárpolitikáját finanszírozni kényszerülő Mezőgazdasági Bank működésképtelenné váltak, akár csak számos kis magánbank.

Az utóbbi két évben a kormány arra kényszerült, hogy meghozzon néhány fontos döntést, a bankszektor szanálására, de sajnos nem került sor egy átfogó bank-, és adószolidaritási akcióra. Bár némileg erősödött, a bankfelügyelet nem kellően hatékony: hagyta a népi bankokat működni addig, amíg 2000-ben már-már országos válságot okoztak, s felelőtlenül elnéző a működési feltételeket nem teljesítő bankokkal szemben. A múlt esztendőben elkezdődött gazdasági növekedés fenntartásához nélkülözhetetlen egy korszerű és megbízható bankrendszer. Az állam prioritásként kellene kezelje a bankfelügyeletet, és megfelelő működési keret fenntartását ahhoz, hogy stratégiai befektetők számára számíthatóan ebben az ágazatban is.

Az állami tulajdon aránya a bankszektorban még mindig rendkívül magas, meghaladja a 40 %-t. De túl ezen, a Román Kereskedelmi Bank a maga 30 %-os súlyával egy igen fontos kockázati tényezővé válhat, ha a politikai érdekcsoportok célkeresztjébe kerül, márpedig a PSD hatalmának további növekedésével ezzel számolni kell. A másik állami ellenőrzés alatt álló bank, amely reformját évek óta halogatják a kormányzatok a CEC, a Takarékos és Letéti Pénztár. Bár a legkiterjedtebb hálózattal rendelkezik és az ország legrégebbik bankja, mára kiszorulni látszik arról a lakossági piacról is, amelyet évtizedekig uralt. A CEC működését újra kell szabályozni, mert bankként működik ugyan, de külön törvény előírásai alapján és teljes állami garancia mellett, ami sérti a piaci versenyt. Megtörtént a vezetőségcsere és a folyamatban lévő ING BARINGS átvilágítás alapján elkezdődhet az intézmény átalakítása, ami a privatizációra való előkészítést is szolgálja. Miközben a szakmai érvek a CEC kereskedelmi bankká alakítása és privatizálása mellett szólnak, addig a politikusok egyre többet hangoztatják, hogy fő kiváltságát – a betétek teljes állami garanciáját - megőrizve maradjon állami bank. Kérdés viszont, hogy milyen eséllyel tud fontos szereplője maradni a CEC a lakossági piacnak a jövőben, miközben egyetlen pénzkiadó automatával sem rendelkezik és nem vezet lakossági devizaszámlát. Másrészt biztosra vehető, hogy a teljes állami garancia nem tekinthető EU – konformnak, és ezt nem lehet hosszú távon fenntartani.

A vállalati szektor piacán kialakult verseny, illetve az itt fennálló fizetőképes kereslet hiánya következtében mind a BCR, mind a külföldi ellenőrzés alatt álló bankok a kis és középvállalatokat, illetve a lakosságot célozzák meg, kiemelve a „retail” üzletág fontosságát. A következő egy-két évben a lakossági piacon növekvő versenyre és a fogyasztás várható növekedésével egyidőben jelentős szolgáltatás-bővülésre számíthatunk. A jelzálog-hitel egy igen fontos részét képezi a lakossági termékeknek. Ahhoz, hogy ez fejlődhessen, szükség van állami támogatásra, mert a jelenlegi és a következő években várható infláció mellett a hosszú távú hitelezés nem fejleszthető.

A bankszektor koncentrációja természetes folyamatként is megkezdődött. Nemrég tanúi lehettünk az első, román magánbankok közötti fúziós kezdeményezésnek: a Banca Romana de Scout és a Banca de Investitii si Dezvoltare készül házasságra, igaz eddig is már egy tulajdonban voltak. A koncentrációs folyamat újabb fúziókat fog előidézni, amit egyrészt a minimál-tőke előírások, másrészt a növekvő verseny

gyorsít. A kis bankok külföldi vevőre várnak, és az idén megtörtént az első román magánbank külföldi átvétele: a West Bank olasz vevőre talált a Cardine Gruppo személyében, amely mérlegfőösszegét tekintve a kilencedik hazájában. A Transilvania bankot is vevőszemek figyelik és hosszú huzavona után állami segédlettel (adósságok részleges konverziója) külföldi befektetők tulajdonában, Eurom Bank név alatt újra működni fog a Dacia Felix bank is.

A külföldi ellenőrzés alatt lévő bankok aránya a bankrendszerben alig több mint 50 %, másrészt ennek a tőkének a szerkezete sajátosan alakult: túlnyomó részt görög és török. A török válság máris rámutatott arra, hogy milyen kockázatot rejt a külföldi tőke polarizáltsága, főleg ha egy gyengébb stabilitású régióból származik. Az amúgy is számos problémával küszködő bankrendszerünk kényszer-importálta a török bankok problémáját, épp akkor, amikor lábadozni kezdett. Lehet viszont, hogy a kialakult helyzetből még hasznunk is lesz a végén: a török hatóságok az IMF és a Világbank sürgetésére nyugati csoportoknak eladtak néhány olyan török bankot, amelynek fiókja van Romániában is. Bár kicsi rá az esély, de lehet, hogy ily módon kerül nyugati kézbe néhány bankunk !? Egyelőre nem, mert a HSBC

brit óriás átvette ugyan a Demirbankot, de a román fiókját nem, és még nem derült ki, hogy török magán-, vagy olasz kézbe kerül-e.

A görög bankok szeretik Romániát. Az elsőként alakult Alpha Bank (volt Banca Bucuresti) mellett mára több bank vert gyökeret itt részint úgy, hogy fölvásárolta a nagy Nyugat-Európa- i (Dresdner –BNP), vagy amerikai (GE Capital, Chemical Bank) bankok érdekeltségeit. További görög terjeszkedésre számíthatunk, mert a hírek szerint a Görög Nemzeti Bank, Görögország első számú kereskedelmi bankja növelni szeretné jelenlétét. Másrészt el kellene gondolkodni azon is, hogy miért mentek el a fent említett nagy nevű bankok.

Románia bankszektora jelentős fejlődési potenciált mutat, ami csak akkor érvényesíthető, ha a gazdasági fejlődés tartós marad. A nyugati és amerikai bankok számára akkor lehet vonzó, ha potenciálja mellett biztonságosabb és korszerűbb lesz. Ehhez pedig, a felügyelet reformja mellett, szükség van az átutalások felgyorsítását hozó zsrórendszerre és az állami jelenlét csökkentésére is. Csak egy korszerű bankrendszer tud kellően vonzó lenni és képes arra, hogy támogassa a gazdasági fejlődést.

Szécsi Kálmán

Adalékok a kolozsvári közgazdászképzés történetéhez

Mint általában mindenütt, Kolozsváron is, viszonylag későn indult el, szervezett, intézményi keretekben a kereskedelmi tudományok terén a lányok képzése. Az oktatás feltételei csak a XIX. század kilencvenes éveinek közepén teremtdtek meg, a későbbiek során az intézet nagyhírű igazgatónője, Degerando Antonina nevére elnevezett „felsőbb leányiskolában”, abban a sétatéri épületben, amelyben a második világháború után, megszűnéséig, a Bolyai Tudományegyetem rektorátusa, a matematika-fizika, kémia és természettudományi karok működtek. Ebben az iskolában a közgazdászképzés három éves kereskedelmi tanfolyam formájában folyt. A kereskedelmi szaktanfolyam iránt nagy volt az érdeklődés, elsősorban a négyéves polgári iskolát végzettek körében, mivel végzősei, viszonylag könnyen el tudtak helyezkedni vállalatoknál, köz- és magánintézményeknél főleg adminisztratív munkakörben. Az 1902-1903-as iskolaévekben például a végzősök száma harminchat volt. A kereskedelmi tanfolyam az első világháború végéig működött.

Az oktatás színvonalát kiváló tanszemélyzet biztosította. Mindössze néhányat említünk közülük: Pallós Albert, aki éveken keresztül a tanfolyam igazgatója is volt, Bíró Árpád, Hangay Oktávián, Mina János, Pallós Albertné, Rigó Mária, Dr. Széplaki János, Dr. Tischer József.

1911 őszén, a Marianum nevet viselő római katolikus leánynevelő intézetben is beindult a kereskedelmi képzés. A főtéri római katolikus egyházközség plébánosa, Dr. Hirschler József pápai prelátus kezdeményezésére és patronálásával épült látványos, az akkori idők egyik legkorszerűbben berendezett iskola épületében, kezdettől különböző fajú és fokozatú iskolák működtek, köztük hároméves kereskedelmi szaktanfolyam is. Vezetésére, az iskolaszék, Dr. Széplaki János kérte fel, aki megelőzően, mint említettük, a Degerando líceumban tanított. Azok számára, akik magasabb képesítést óhajtottak szerezni, a későbbiek során, a Marianumban, négyéves felsőkereskedelmi iskola is létesült. Ez utóbbinak igazgatója a göttingai, koppenhágai és tokiói egyetemek kitüntettje, dr. Sz. Nagy Gyula volt. Tőle, 1925-ben, a líceum vezetését Salgó Mária Charintina iskolanővér vette át.

Az iskola tanári kara mindvégig nagy tudású, magasképesítéssel rendelkező, szigorú erkölcsi tartású személyekből állott. Csak néhányat említsünk közülük: Dr. Gergely Jenő matematikus, a Magyar Tudományos Akadémia tagja, Dr. Balogh Ernő, természetrajz tanár, Dr. Ruzicska Béla, az áruismeret tanára, 1940 után mindhárom a Ferenc József, majd a Bolyai Tudományegyetemen, mint professzorok folytatták tevékenységüket; Dr. Bitay Árpád, fiatalon elhunyt,

román körökben is nagy tiszteletnek örvendő, a román irodalom, nyelvészet és történelem bűvára, aki Nicolae Iorga által, Valenii de Munte-n szervezett nyári egyetem állandó előadója volt, később a gyulafehérvári római katolikus teológián tanított, Kende János, a piarista rend tagja, magyar, német, francia szakos tanár; Barkóvszky Róza a könyvvitel tanára, Dr. Szigetiné Miske Piroška a közgazdaságtan tanára. De sorolhatnánk tovább a nagytekintélynek örvendő tanárok sorát.

A Marianum, felsőkereskedelmi leányiskola, mind az összes többi egyházi iskolák mindegyike, 1948-ig az egész tanügy államosításáig működött. Az épületet a Bolyai Tudományegyetem irodalom-, nyelv- és történettudományi kara vette át. Az épületben, jelenleg a Babes-Bolyai Tudományegyetem filológia kara működik.

Dr. Kerekes Jenő

A nagyváradai magyarnyelvű kereskedelmi középiskolák történetéből

Az erdélyi magyar kereskedelmi szakoktatásban Nagyvárad úttörőnek tekinthető.

Kereskedelmi Akadémia néven Nagyváradon 1888-89-es tanévben indult be először a Propper N. János alakította magánjellegű felső kereskedelmi iskola. Kilenc év nehézkes működés után az iskola fenntartási gondjait a nagyváradai kereskedőket tömörítő Kereskedelmi Csarnok vállalta magára. Ettől kezdve az iskola lendületesen működött, különös tekintettel, hogy az iskola fenntartásához a magyar állam hatásosan hozzájárult. Az iskola fejlődését bizonyítja, hogy az iskola létezésének az 1913-ban megtartott 25 éves évforduló alkalmából az iskola olyan növendéklétszámot ért el, hogy minden osztály párhuzamos osztályokkal működött és a következő iskolai évtől kezdődően szükségessé vált a felső kereskedelmi leányiskola megnyitása.¹

A iskola a háborús nehézségek ellenére is működött, azonban a békekötés után csupán az 1922/23-as iskolai évben folyt utoljára magyarul az oktatás. Ettől kezdve kénytelenek voltak áttérni a román nyelvű oktatásra, azonban a Nagyváradai Kereskedelmi Csarnok erőfeszítésének köszönhetően, kisebbségi iskolaként, tovább működött, s fenntartották a magyar nyelvet mint tantárgyat. Közben, a román állam (1927) létrehozta a konkurens román állami kereskedelmi iskolát, amely párhuzamosan működött a régivel 1938-ig, amikor megszüntették irredentizmus címen a Kereskedelmi Csarnokot s így, támasz nélkül, megszűnt a régi kereskedelmi iskola is.²

1940. szeptemberében a magyar állam, a régi társlati kereskedelmi iskola folytatásaként, szétválasztva fiú és leány tagozatra, a román állami iskolát átvette. Ez az iskola magyar és román tagozattal nyílt meg, azonban 1941-ben létszámihiány miatt a román nyelvű oktatás megszűnt. Ebben az évben létrehozták a fiúk számára a Nagyváradai Magyar Királyi Állami „Baross Gábor” Kereskedelmi középiskolát, Bartsch Sándor igazgatása alatt és a Nagyváradai Magyar Királyi Állami „Zrinyi Ilona” Kereskedelmi Leányközépiskolát, Harasztos Imre igazgatósága alatt. A két iskola keretében felnőttoktatás

is folyt.

A kereskedelmi szakoktatás előzményeire és több mint negyvenéves működésének hagyományaira alapozva Nagyváradon gyorsan kialakult a kereskedelmi oktatásnak egy igen erős központja. Az iskolaszervezéssel párhuzamosan kialakultak az öntevékeny iskolai szerveződések is. Az általános műveltség kiegészítésére és a szakismeretek elmélyítésére létesítették a „Baross Gábor Ifjúsági Önképzőkört”, megalakult a cserkészcsapat, az Ifjúsági „Vörös Kereszt és a Sport Kör. Külön tanári és külön ifjúsági könyvtár működött. Az ifjúsági könyvtár értékes adományokkal gazdagodott. A legjelentősebb százkötetes ajándék-könyvsorozatot a nyiregyházi gr. Széchenyi István kereskedelmi középiskola küldte. A gazdasági élettel való szorosabb kapcsolat érdekében kereskedelmi üzemi gyakorlatokat tartottak év közben és év végén egyaránt. A iskola erős lendületes munkájának elismeréseként 1940. december 14-15.-én a kereskedelmi Szakiskolai Tanárok Országos Egyesülete Nagyváradon tartotta 160 résztvevővel évi közgyűlését. Ezt a lendületes tevékenységet törték meg a második világháború következményei³.

A második világháború után 1944-ben a régi magyarnyelvű kereskedelmi középiskolákat megszüntették és helyettük 1945 őszén létrehozták az Állami Magyarnyelvű Koedukációs Kereskedelmi Iskolát a volt Premontrei Középiskola épületében. Az iskola igazgatója kezdetben szintén Bartsch Sándor, majd a neves közéleti személyiség Horváth Lajos, aki mint az iskolaszövetkezet tanárelnöke, a gyakorlóirodai szertár és a tanári könyvtár őre érdemelte ki ezt a tisztséget, s aki később egyetemi tanár lett a Bolyai Tudományegyetem jog és közgazdasági karán, ahol a kar megszűnéséig a könyvelés neves professzora volt.

A nagyváradai koedukációs kereskedelmi iskola csupán 1948/49-es iskola évig létezhetett, mert az 1949/50-es évtől kezdődően átalakították román tannyelvű Pénzügy-Szövetkezeti-Szakiskolává. Ettől kezdve Nagyváradon nincs gazdasági oktatással foglalkozó önálló magyarnyelvű iskolai intézmény.

¹ Kursinszky Kálmán, Iskolánl elődje, A nagyváradi m. kir. áll. Baros Gábor Kereskedelmi Középiskola Évkönyvből 1941/42, 3.o.

³ Nagyvárad Magyar Királyi Állami Baross Gábor kereskedelmi középiskola évkönyve, 1941,

Nagyvárad 7-16 o.

² Bartsch Sándor, Iskolánk múltja, A nagyváradi m. kir. áll. Baros Gábor Kereskedelmi Középiskola Évkönyve 1941/42, 3.o.

Somai József

Vállalkozásfejlesztő központok bemutatása

ASIMCOV, Kovászna Megyei Kis- és Középvállalkozók Szövetsége

ASIMCOV, Kovászna Megyei Kis- és Középvállalkozók Szövetsége bejegyzett civil szervezet. 1996-ban huszonegy taggal induló szövetség jelenleg 175 fizető tagot számol. Mikrorégiós felosztásban: 123-Sepsiszentgyörgy és környéke, 30-Felsőháromszék, 7-Erdővidék, 14-Orbai-szék, 1-Bodzavidék.

Tevékenységi területek: építőipar, fafeldolgozás, informatika, kereskedelem, gépgyártóipar, szolgáltatás (háztartási gépek javítása, egészségügyi szolgáltatások, autó-javítás, foto, könyvvitel), média, vendéglátóipar, nyomdaipar, árnyékolás technika, reklám tevékenység, hullámkarton csomagolóanyag, borvíztöltő és forgalmazó, tejfeldolgozás, mezőgazdaság.

Küldetése, hogy hozzájáruljon a régió gazdasági fejlesztéséhez, vállalkozásélénkítő programjaihoz, mert kezdetétől fontos feladata segíteni a helyi területfejlesztési és a vállalkozási tevékenységet. Hosszútávú tervezésben segítő gazdasági, vállalkozói infrastruktúra létrehozása a **cél:**

- a régióban tevékenykedő kis- és középvállalkozók támogatása, érdekképviselésének felvállalása és biztosítása hivatalos fórumokon;

- a helyi erőforrások koncentrációja Kovászna megye gazdasági fejlesztése érdekében;

- együttműködve a helyi önkormányzatokkal, civil szervezetekkel, résztvenni a régiófejlesztésben;

- a szövetség képviselője a megyei és a helyi önkormányzatokban, intézményekben.

A szövetség további célkitűzései:

- kapcsolatépítés és fejlesztés hasonló orientált-ságú szervezetekkel, vállalkozásfejlesztő központokkal, közzismert személyiségekkel határon innen és túl;

- a szövetség tevékenységének népszerűsítése a lakosság körében, pozitív vállalkozói arculat kialakítása érdekében;

- pénzforrások felkutatása, térségbe vonása és felhasználása különböző gazdasági fejlesztési programok keretén belül;

- az EU-programok maximális kihasználása;

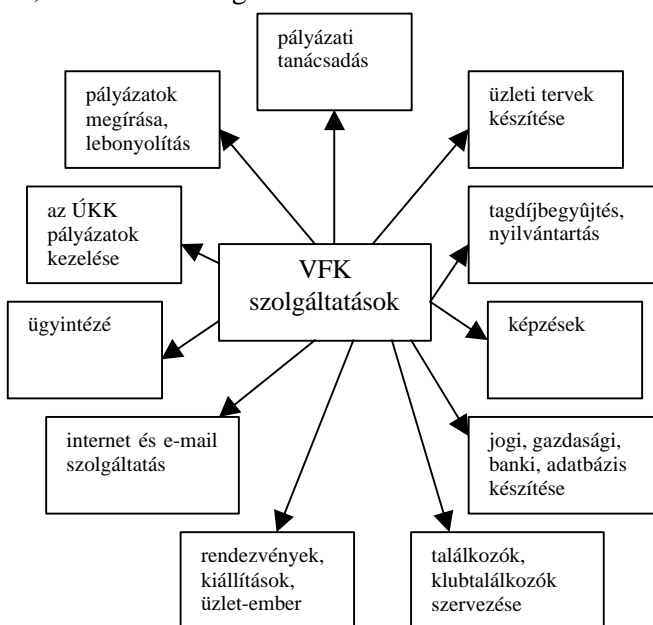
- a tagság részvétele klubtalálkozókon, fórumokon, kiállításokon, üzletember-találkozókon, hazai és határon túli rendezvényeken, tapasztalatc-

seréken;

- részvétel biztosítása képzéseken, tréningeken.

A szövetség vezetése: a közgyűlés választotta 9 tagú vezetőtanács biztosítja a vezetést: elnök BAGOLY Miklós Levente, alelnökök GYÖRGY Zsolt Rezső és ÖRDÖG Gábor, felhatalmazott ügyvezető VAJDA Lajos.

A vállalkozó három fontos dologban szenved hiányt: információban, tőkében és felkészültségben. Az ASIMCOV programjai is ezen hiányok enyhítésére törekednek. Az ÚJ KÉZFOGÁS KÖZALAPITVÁNNYAL kötött megállapodás után az ASIMCOV iroda mint VFK működik. 2000-ben a PHARE program keretén belül elnyert 62.500 EUR segítségével ténylegesen magyarországi modellre épült vállalkozásfejlesztő központtá nőtte ki magát. Egy olyan egész megyét átfogó hálózatról beszélhetünk, mely széles vállalkozói körhöz jut el, elősegítve az egységes és hatékony tevékenységet, ma már nemcsak Sepsiszentgyörgyön, lehet szolgáltatásait igénybe venni, hanem Baróton, Kézdivásárhelyen és Kovásznán is (hamarosan Bodzafordulón). Az ASIMCOV VFK központja a megyeszékhelyen, Sepsiszentgyörgyön épül ki, s az alábbi szolgáltatási rendszerben működik:

Elért eredmények:**A. Pályázatok kezelése****B. Képviselet, együttműködési megállapodások:**

1. Képviselet: Az ÚJ KÉZFOGÁS KÖZALAPÍTVÁNY Kovászna megyei képvisellete és az Országos Szabadalmi Hivatal regionális képvisellete.

2. Együttműködési megállapodások: az Országos Kis-és Középvállalkozók Szövetségével (C.N.I.P.M.M.R.); az Országos Munkáltatók

A pályázat kiíró	Támogatott összeg	A leadott pályázatok száma	Nyertes pályázatok	Elbírálási folyamatban	Visszautasított pályázatok	Pályázat értéke (USD)
ÚKK.	Összesen	77	57	10	10	186 000
	Kamattámogatás	66	47	9	10	137 300
	ISO	6	6	—	—	21 300
	PHARE önrész	3	2	1	—	24 000
	VNT támogatás	2	2	—	—	3 260
SAXONIA		4	2	2	—	60 000
PHARE		4	1	3	—	55 000

Szövetségével (UGIR); a Magyar Vállalkozói Alapítvánnyal; a LÁM Alapítvánnyal; a Transilvania Bankkal; a Román Kereskedelmi Bankkal; a közeljövőben: a Román Fejlesztési Bankkal; a Posta Bankkal.

C. A 2001-es eseménynaptár:**a. Saját rendezvények:**

1. február 03. Fások találkozója (Fabuli). Részvevők száma: 60, díszvendég: Magyarország bukaresti Nagykövete: Íjgyártó István, rendezvényfelelős: Kató Béla, ASIMCOV vezető tanács-tag

2. április 20. Szent György-napi kiállítás és nemzetközi üzletember találkozó. Címe: *Román-magyar gazdasági kapcsolatok bővítése*. Részvevők száma 200: vállalkozók, megyei-, városi önkormányzatok képviselői, magyarországi testvérvárosok képviselői, Magyarország bukaresti Nagykövete, ITD Hungary képviselői, bukaresti partnerszervezetek képviselői.

3. május 4-6. – Nemzetközi turisztikai kiállítás, melyen résztvettek Hargita-, Veszprém-, és Békésmegye képviselői, valamint a Magyar Turisztikai Rt. Több mint 1500 látogató volt, 30 cég képviseltette magát. Az előadásorozaton szó esett Kovászna megye turisztikai potenciáljáról, a faluturizmusról, gyógyturizmusról, a megye turisztikai és természeti adottságairól, élményturizmusról, műemlékekről.

4. június 20. *Vállalkozók, civil szervezetek és önkormányzatok szerepe a vidékfejlesztésben* című szemináriumon 65 részvevő volt: vállalatok, önkormányzatok, civil szervezetek (egyház) képviselői. Meghívott előadók: Benedek László, Guitprechtné Molnár Erzsébet, a RÖM Menedzsment Kft. és a Zalakar Egyesület elnöke. A magyarországi vidékfejlesztési modell, valamint Kovászna megye stratégiai és vidékfejlesztési lehetőségeinek bemutatására került sor.

5. június 29. *ISO minőségbiztosítás, akkreditálás*

és tanusítás. *Előírások és aktualizálások a minőség menedzsment rendszerének tanusítása az ISO 9001:2000 nemzetközi szabvány alapján* címet viselő szeminárium társszervezője a bukaresti FIA TEST Kft. volt. A részvevők száma: 48.

6. július 6-7. Konferencia az árközi Szentkereszthy kastélyban. Címe: *Kovászna megye valóság és lehetőségek*. Társszervező: a Kovászna Megye Tanácsa, meghívottak: a CEFTA tagországok bukaresti követségeinek gazdasági attaséi. Részvevők száma 120: vállalkozók, megyei, városi önkormányzatok képviselői, parlamenti képviselők. Az előadásorozat után Kovászna megye együttműködési, kapcsolatteremtési lehetőségeiről esett szó.

7. július 7-14. Képzésorozat meghívott előadója, a szegedi Euromenedzser Tanácsadó és Képzőközpont elnöke, Szügyi György az üzleti tervek összeállításáról, marketing, eladási- és vezetési technikákról, mérlegértékelésről tartott előadást. A részvevők száma: 100.

b. Rendezvényeken való részvétel:

1. február 24. *Mezőgazdaság és kertészet a határon túl* című gödöllői találkozón az ASIMCOV kéttagú küldöttsége vett részt és tartott előadást.

2. április 3-5. A Budapesti Európa Akadémia és a Konrad Adenauer Stiftung közös szervezésében került sor Gyulán az *Euroregionális együttműködés a Kárpát-medencében* című konferenciára. Az ASIMCOV 3 tagú küldöttséggel vett részt.

3. április 20-23. A Székesfehérvári Vállalkozói Napokon az ASIMCOV képviselében 5-en vettek részt.

4. május 10-12. Együttműködés a turizmus területén témájú hévízi tapasztalatcserén az ASIMCOV 15 tagból álló küldöttséggel vett részt.

5. június 2-5. Az *Euroregionális együttműködés a Kárpát-medencében* című nyíregyházi konferencián az ASIMCOV 5 tagú képvisellete vett részt. Szervezők: a Budapesti Európa Akadémia és a Konrad Adenauer Stiftung.

D. Tervezett rendezvények, részvételi lehetőségek:

1. augusztus 29-30. Szakmai találkozó és általános kiállítás Brassóban. Az ASIMCOV 15 tagú küldöttsége vesz részt a *Román-magyar partneri kapcsolatok* című találkozón.

2. szeptember 8-9. Baróti Napok keretén belül kerül sor kiállításra, üzletember-találkozóra. Szervezők: baróti Polgármesteri Hivatal és az ASIMCOV. Sor kerül az ASIMCOV baróti területi irodájának hivatalos megnyitójára, valamint a *Barót, mint hátrányos helyzetű vidék. Lehetőségek befektetőknek* című előadásorozatra.

3. szeptember 13-15. Nemzetközi rendezvény a szlovákiai Kassában. Címe: *Magyar vállalkozók jövője a Kárpát-medencében*. Az ASIMCOV-ot elnöke és

ügyvezető igazgatója képviseli.

4. szeptember 17-23. Rendezvénysorozat Budapesten a BNV keretén belül. Címe: *Magyar világ 2001*. Főszerző: HUNGEXPO Rt.. Kovászna megyét 24 cég képviseli az ASIMCOV szervezésében.

5. október 11-14. ASIMCOV-Vállalkozói Napok. Kiállításra, vásárra, üzletember találkozóra, előadás-sorozatra kerül sor. Meghívottak: ÚKK, HTMH, Székesfehérvár-, Békés-, Veszprém megye és Hévíz képviselői. Részvevők: vállalkozók, civil szervezetek, önkormányzatok, intézmények képviselői, parlamenti képviselők.

6. október 12-13. Konferencia Gyulán. Címe: *Euroregionális kapcsolatok a Kárpátmedencében*.

Szervezők: a Budapesti Európa Akadémia és a Konrad Adenauer Stiftung.

A VFK részt szándékszik venni az alábbi tervek kivitelezésében:

- inkubátorközpontok létrehozása Sepsiszentgyörgyön, Kézdivásárhelyen és Baróton;
- ipari park megalakítása Sepsiszentgyörgyön;
- agráripari park létrehozása Kézdivásárhelyen;
- vidékfejlesztés a SAPARD programban való részvétel útján;
- tanulmányok készítése, Kovászna megye turizmusának fellendítése érdekében

Vajda Lajos

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban (folyamatos ismertetés)

A Hivatalos Közlöny 1. részének 273/2001. - 516/2001. számaiban megjelent gazdasági, pénzügyi újdonságok a következő témakörökre oszthatóak:

1. adózás, adóbevallás;
2. állóeszközök amortizációja, felértékelése;
3. munkabérszerződések, munkabérre befizetendő összegek;
4. vám, áfa, luxusadó, pénzmosás;
5. privatizáció, kedvezmények kis- és középvállalatok részére, mezőgazdasági pénzkiegyenlítések;
6. pénzügyi auditálás, könyvvizsgálás;
7. nyugdíjak;
8. könyvviteli normák, hitelszövetkezetek működése;
9. törvényszéki végrehajtók, ingatlan viszszaigénylés.

1.1. Az 1.195/11.06.2001-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (344/2001. sz. H.K.) tartalmazza a költségvetésbe befizetendő adók esetén kedvezmények elbírálásához alkalmazandó módszertani normákat.

1.2. A 94/2001-es sz. sürgősségi kormányrendelet (347/2001. sz. H.K.) kibővíti a 73/1999-es sz. kormányrendelet 6-os cikely j) pontját amely szerint 2001.07.01-től nem fizetnek személyi jövedelemadót az informatikusok. A 4.079/268/1.480/2001 rendelet (441/2001-es sz. H.K.) tartalmazza azokat a feltételeket amelyeket be kell tartani, hogy személyi jövedelemadót ne fizessenek.

1.3. A 613/2001-es sz. kormányhatározat (373/2001. sz. H.K.) megváltoztatja a 73/1999-es sz. kormányrendelet alkalmazására vonatkozó személyi-

jövedelemadózási rácsokat 2001 év második félévre.

1.4. A 392/2001-es sz. törvény (392/2001. sz. H.K.) jóváhagyja az 58/1999-es sz. sürgősségi kormányrendeletet, amely a helyi adók orvoslását határozza meg.

1.5. A 8/2001-es sz. kormányrendelet (430/2001. sz. H.K.) megváltoztatja a 34/1994-es sz. kormányrendeletet, amely szerint 2002-től mezőgazdasági jövedelemadót fognak fizetni azok a fizikai személyek akiknek a mezőgazdasági területeik meghaladják a 10 Ha-t. Az adót a 10 Ha-t meghaladó részre kell majd fizetni- 15% a jövedelemre területkategoriként.

1.6. A 7/2001-es sz. kormányrendelet (435/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a 2002.01.01-től alkalmazandó új személyijövedelemadó rendszert, amely hatályon kívül helyezi a 73/1999-es sz. kormányrendeletet és ennek a módosításait.

1.7. A 26/2001-es sz. kormányrendelet (470/2001-es sz. H.K.) megváltoztatja a 11/1996-os kormányrendeletet, amely szerint a költségvetésbe befizetendő összegeket a következő sorrendben kell befizetni:

- az évi kötelezettségek,
- a múltévi tartozások,
- késedelmi tartozások és büntetések,
- a következő évre befizetendő összegek.

A kereskedelmi egységek kötelesek bejelenteni legkésőbb 2001.11.15-ig a 2000.12.31-i ki nem fizetett tartozásaikat egész 2001.09.30-ig.

45 nap megjelennek az alkalmazásra vonatkozó módszertani normák. A kormányrendelet 2001.10.01-én lép érvénybe.

1.8. A 317/2001-es sz. kormányrendelet (502/2001. sz. H.K.) tartalmazza a 95/2001-es sz. sürgősségi kormányrendelet 2-es cikkely 1.a pont (1%) alkalmazására vonatkozó módszertani normákat.

1.9. A 618/2001-es sz. kormányhatározat (381/2001-es sz. H.K.) tartalmazza adó és pénzügyi alapok bejelentésére vonatkozó típusnyomtatványokat.

2.1. A 376/2001-es sz. törvény (386/2001-es sz. H.K.) jóváhagyja a 25/1999-es sz. kormányrendeletet az ipari egységek állóeszközeik megsemmítésére és értékesítésére vonatkozó normákat, ha az egész értékükkel még nem terhelték a költségeket. A szabály csak azoknál az állóeszközöknél alkalmazandó amelyeket nem használnak és nem is fognak használni a jövőben sem. A nem amortizált összeget nem kell több részletben a költségeket terhelni. A törvény 18 hónapig van hatályba.

3.1. A 2.443/2/2001-es sz. munkaügyi-minisztérium rendelete (288/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a munkanélküli alaphól való kölcsönök módszertani normáit.

3.2. A 352/2001-es sz. munkaügyi minisztériumi rendelet (300/2001. sz. H.K.) tartalmazza, a 261/2001-es sz. kormányhatározat alkalmazására, a munkahelyek osztályozására vonatkozó kritériumokat és módszertani normákat. A 676/2001-es sz. kormányhatározat (424/2001-es sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 261/2001-es sz. kormányhatározatot, amely szerint 2001.12.31-ig a kereskedelmi egységek kötelesek felértékelni munkahelyeiket amelyek az I és II munkacsoporthoz kell majd tartozniuk. A jóváhagyást öt egészségügyi intézmény van felhatalmazva országszerte.

3.3. Az 523/2001-es sz. kormányhatározat (304/2001 sz. H.K.) tartalmazza az állami nyugdíjak növekedését azok esetekben amelyekben nem haladják meg a 4.791.696 lejt.

3.4. Az 551/2001-es sz. kormányhatározat (327/2001 sz. H.K.) meghatározza a köztisztviselők béreik kifizetésénél alkalmazandó elektronikus banki kártyarendszert.

3.5. A 107/2001-es sz. sürgősségi kormányrendelet (352/2001 sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti a 19/2000-es sz. nyugdíjtörvényt.

3.6. A 332/2001-es sz. országos egészségügyi biztósító rendelete (426/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a befizetendő összegekre alkalmazandó módszertani normákat, hogy kedvezményben részesüljenek. A 459/2001-es sz. rendelete (491/2001-es sz. H.K.) tartalmazza azokat a feltételeket amelyeket figyelembe vesznek a kedvezmény elbírálásában.

3.7. Az 500/2001-es sz. munkaügyi minisztériumi rendelet 438/2001-es sz. H.K.) meghatározza az ebédjegyek napi értékét 41.000 lejre 2001.07.01-től.

4.1. A 284/2001-es sz. törvény (306/2001. sz. H.K.) szerint vámmentesek a saját használatra importált nyersanyagok a külföldi beruházóknak.

4.2. A 897/2001-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (310/2001. sz. H.K.) tartalmazza az AFA befizetendő összeg kompenzálására vonatkozó módszertani normákat a 17/2000-es sürgősségi kormányrendelet 22-es cikkely b)1 alpontja alkalmazása után.

4.3. A 366/2001-es sz. törvény (385/2001-es sz. H.K.) jóváhagyja, megváltoztatván és kibővítvén a 118/1999-es sz. sürgősségi kormányrendeletet a nemzeti szolidaritási alap pénzforsait valamint ennek felhasználását.

4.4. A 636/2001-es sz. kormányrendelet (385/2001-es sz. H.K.) tartalmazza 2001.07.01-től alkalmazandó rádiókészülékek havi bérét fizikai és jogi személyenként.

5.1. A 314/2001-es sz. törvény (338/2001. sz. H.K.) szerint azok a kereskedelmi társaságok amelyek 60 nap alatt nem fogják felemelni alaptőkéjüket a 31/1990-es sz. törvény előírásai szerint (33/2001-es H.K.) felszámolandók.

5.2. A 332/2001 sz. törvény (356/2001 H.K.) szerint kedvezményekben részesülnek azok a beruházók amelyeknek a beruházott értékük meghaladja az egymillió USD vagy ennek a megfelelő lejes értékét. A kedvezmények a következők:

- termelőgépek behozatalánál vámmentesek,
- AFA befizetési elhalasztás max. 25 hónapig, miután a termelés meg fog kezdődni,
- profitadókedvezmény 20% a beruházott értéknek,
- amortizációs kedvezmény (50% első évben).

5.3. Az 599/2001-es sz. kormányhatározat (358/2001. sz. H.K.) tartalmazza a kereskedelmi társaságok beiktatására vonatkozó típusnyomtatvány modellt.

5.4. A 204/2001-es sz. szponzorizálási törvény (363/2001-es sz. H.K.) szerint nem adózandó 10% a profitadó alap összegéből ha kulturális, művészet, tanügy, egészségügy, szociális, egyházi, humanitárius, természetvédelmi célokra van felhasználva, valamint 5% ha szociális és közügy, szakegyesületek, labdarúgásra van felhasználva.

5.5. A 356/2001-es sz. a munkáltatók (jogi és fizikai személyek) törvénye (380/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a szervezet alapszabályzatát, működését, jogait, pénzforsait, stb.

5.6. A 625/2001-es sz. kormányhatározat (383/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a kereskedelmi egységek működésére vonatkozó jóváhagyásoknak szükséges iratcsomóit.

5.7. A 415/2001-es sz. törvény (406/2001-es sz. H.K.) megváltoztatja a 133/1999-es sz. törvényt, amely szerint a kis- és közép vállalatok 20% profitadókedvezménybe részesülnek ha új munkahelyeket létesítenek és 50% profitadókedvezménybe, ha beruházási célokra használják.

5.8. A 728/2001-es sz. kormányrendelet (467/2001-es sz.H.K.) tartalmazza a 24/1998-as sz. sürgősségi kormányrendelet a hátrányos területek fejlesztésére vonatkozó módszertani normákat.

5.9. A 24/2001-es sz. kormányrendelet (472-es sz.H.K.) tartalmazza a kis vállalatok adózási szabályait (1.5% számítunk a leszámított értékre). A rendelet 2001.08.01-től lép érvénybe.

7.1. A 518/2001-es munkaügyi minisztériumi rendelet (464/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a 19/2000-es törvény alkalmazására vonatkozó módszertani normákat, megváltoztatva és kibővítve a 340/2001-es sz. munkaügyi minisztériumi rendelettel (237/2001-es sz.H.K.).

7.2. A 781/2001-es sz. kormányrendelet (502/2001-es sz. H.K.) szabályozza a nyugdíjak emelését 2001.09.01-től a 19/2000-es sz. törvény szerint.

7.3. Az 566/2001-es sz. egészségügyi minisztérium rendelete (505/2001-es sz. H.K.) tartalmazza a betegek külföldre való kezelésére szükséges jóváhagyásokat.

8.1. A 800/356/2001-es sz. pénzügyminisztériumi rendelet (290/2001. sz. H.K.) tartalmazza a kereskedelmi társaságok aleggységeinek fiskális beiktatását.

8.2. Az 5/2001-es sz. kormányrendelet (422/2001. sz. H.K.) tartalmazza a jogi eljárásokat a kintlevőségek behajtására.

8.3. A 455/2001. sz. törvény (429/2001 sz. H.K.), tartalmazza az elektronikai aláírások alkalmazását.

9.1. A 311/2001-es sz. H.K. tartalmazza a törvényszéki végrehajtók alapszabályzatát és a végrehajtók névsorát törvényszéki körzetenként.

9.2. A 102/2001-es sz. sürgősségi kormányrendelet (350/2001-es sz. H.K.) megváltoztatja és kibővíti az 1/2000-es sz. törvényt, valamint a 18/1991-es sz. földtörvényt.

9.3. A 108/2001-es sz. sürgősségi kormányrendelet (352/2001-es sz. H.K.) meghatározza a növénytermelésben a minimum területeket termékenként, valamint az állattenyésztésben a minimum létszámot állatfajonként.

9.4. A 614/2001-es kormányhatározat jóváhagyja a 10/2001-es törvény alkalmazására vonatkozó módszertani normákat az 1945.03.06-1989.12.22 időszakban elkobzott ingatlanok visszaszolgáltatását vagy kifizetését (379/2001-es sz. H.K.).

A 109/26.07.2001-es sz. sürgősségi kormányrendelet (460/2001-es sz. H. K.) meghosszabbítja 3 hónappal az igénylési határidőt.

Pásztor Csaba

R E N D E Z V É N Y E K

Közgazdász-vándorgyűlés Székesfehérváron

Június közepén tartotta a Magyar Közgazdasági Társaság XXXI. közgazdász-vándorgyűlését. Ezen közel négyszáz közgazdász vett részt, köztük 21-en Erdélyből. Tudás, képzés, mobilitás központi téma keretében, a résztvevők, három napon keresztül, rangos előadók vitaindító előadásai alapján, megvitatták a nemzetgazdasági teljesítmény optimalizálásának humán feltételeit.

A megnyitó plenárison **Glatz Ferenc**, a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) elnöke, **Matolcsy**

György gazdasági miniszter, **Széles Gábor**, a Videoton Holding Rt. elnök-vezérigazgatója, a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke és **Török Ádám** akadémikus, az International School of Business dékánja tartottak nagy érdeklődésnek örvendő előadásokat, amelyek a továbbiakban megadták a hat szekcióban folytatott vándorgyűlés munkálatainak vezérgondolatát.

Elcadásában az MTA elnöke hangsúlyozta: napjainkban az információs forradalom toronymagasan

kiemeli a tudást a gazdasági-társadalmi fejlődést befolyásoló tényezők közül. Míg a századfordulón minden egyes termék értékében a nyersanyag dominált — értéke, hozzávetőlegesen, 80% körül mozgott — a hozzáadott érték, vagyis az emberi tudás hozzájárulása mindössze 20% volt. A század folyamán, főleg a második világháború után ez az arány fokozatosan megváltozott. Ma már a termékek értékében a tudás dominál, az anyag értéke pedig 20%-ra csökkent. Glatz Ferenc kijelentette, hogy — véleménye szerint — a jövőben a világ társadalmi közötti különbségek a termelők és a társadalom tudásanyagának különbségéből adódnak majd. Ezért az oktatás, a tudományos kutatás területén sürgős reformokra van szükség, hogy a magyar társadalom, a magyar gazdaság versenyképessége nemzetközi téren növekedjék, a jólét szintje Magyarországon mielőbb megközelítse a nyugati országokét.

Előadásában Matolcsy György a magyar gazdaság által az elmúlt tíz évben elért sikerekkel foglalkozott. Rámutatott, hogy ezeknek a kulcsa nagymértékben a tudás, a szakmai kompetencia volt. Ez kitűnik a magyar ipar szerkezetében bekövetkezett változásokból is. Az utolsó tíz esztendőben ugyanis a magyar iparban jelentősen csökkent a nyersanyag-igényes iparágak súlya, s egyidejűleg fokozódott a tudásigényes iparágaké.

A kialakuló tudásalapú magyar (pannon) modell jellemzőiről és hatásairól szólva, a gazdasági miniszter rámutatott, hogy Magyarországnak viszonylag rövid idő alatt sikerült kilépnie korábbi gazdasági nehézségeiből, például a zárt piac, a külső adósság, valamint a kétszámjegyű infláció csapdájából. Hangsúlyozta továbbá, hogy a magyar modell szükségességét az is megerősíti, hogy Magyarországnak, az elkövetkező évtizedben, három nagy kihívásnak kell eleget tennie. Ezek az európai uniós csatlakozás, a tudásalapú gazdaság megteremtése és a regionális gazdaságszervezői feladat megoldása.

A Széchenyi-tervvel kapcsolatosan Matolcsy György kijelentette, hogy a külföldi tőke további bevonásával párhuzamosan szükség lesz az állami beruházások növelésére, fokozni kell az állam szerepét — természetesen figyelembe véve a jelenkori kihívásokat —, fokozni kell a kis- középvállalkozók támogatását, s ki kell szélesíteni közöttük és a multinacionális vállalatok között az együttműködési hídakat.

Széles Gábor, kiindulva a Videoton Holding Rt. példájából azokról a lehetőségekről beszélt, amelyeket a multinacionális cégekkel való együttműködés nyújt a hazai vállalatok számára a hozzáadott érték növelése terén. Török Ádám akadémikus előadásában számadatok tömkelegének felsorolásával mutatott rá

Magyarország lemaradására, amelynek felszámolására, de legalább is csökkentésére, a kormánynak mindent el kell követnie. Ellenkező esetben a nemzetközi versenyben az ország, elkerülhetetlenül, a perifériára kerül.

Mindannyiunk számára, akik a Magyar Közgazdasági Társaság és az **Új Kézfogás Közalapítvány** jóvoltából jelen lehettünk, a vándorgyűlés rendkívül tanulságos volt. Sok új dolgot hallottunk napjaink legégetőbb gazdasági kérdéseiről, amelyek a magyar, de a kelet-közép-európai országok közgazdászait foglalkoztatják.

A továbbiakban a vándorgyűlés munkálatai a következő hat szekcióban folytatódtak: gazdaságpolitika; foglalkoztatás, bérek, mobilitás; pénzügyek, befektetések; oktatás, képzés; újjgazdaság, e-business; infrastruktúra, önkormányzatok, területfejlesztés. A szekciókban, mintegy negyven előadás hangzott el, a magyar gazdaságban napirenden levő legidőszerűbb kérdésekből. Ezeket az előadásokat is kompetens, nemzetközi téren is eljegyzett előadók tartották, mint például: Bod Péter Ákos egyetemi tanár, volt gazdasági miniszter, a Magyar Nemzeti Bank volt elnöke, Kupa Mihály országgyűlési képviselő, volt pénzügyminiszter, Kékesi László, Terták Elemér, pénzügyminisztérium helyettes államtitkára, Vértes András, a Gazdaságkutató Rt. Elnöke, Horváth Gyula, a MTA Regionális Kutatások Központjának főigazgatója, Parragh László, a Magyar Kereskedelmi Iparkamara elnöke és még sokan mások.

Mindannyiunk számára, akik a Magyar Közgazdasági Társaság és az **Új Kézfogás Közalapítvány** jóvoltából, jelen lehettünk a vándorgyűlésen, rendkívül tanulságos volt. Sok új dolgot hallottunk napjaink legégetőbb gazdasági kérdéseiről, amelyek a magyar, de a kelet-közép európai országok közgazdászait foglalkoztatják. Főleg azok a viták voltak igen érdekesek, amelyek a régiók gazdasági fejlesztésének időszerű problémáival kapcsolatosan zajlottak, s amelyekkel kapcsolatosan hangsúlyozottan megoszlott a résztvevők véleménye. Többek között felmerült például a régiók részére a jogi személyiség megadásának szükségessége, a régiók jelenlegi területének, átgondolt, a különböző térségek érdekeinek figyelembevételével történő újraelosztása, a kistérségekre történő hangsúlyozottabb odafigyelés stb. Ez utóbbi kérdésekkel kapcsolatosan, a viták alapján megfogalmazott konklúziók különösen megszívlelendők lehetnek számunkra, hiszen helyi önkormányzataink elsősorban, a kistérségek területén tudnák hasznosítani a magyar tapasztalatokat.

Dr. Kerekes Jenő

Ady Endre Akadémia – Debrecen, augusztus 13-19.

Keresve sem lehetett volna jobb időpontot találni a Debreceni Ady Endre Akadémia 12. kiadásának. Legalábbis a résztvevők ezzel a véleménnyel nyugtázták az együtt töltött egy hét eseményeit, hiszen a délelőtti előadások után minden napra jutott valamilyen maradandó élményt nyújtó rendezvény (Debrecen városa már egy héttel az augusztus 20.-i ünneplés előtt fesztiváli hangulatot árasztott).

Természetesen a szakmai program is legalább annyira érdekfeszítőnek bizonyult, mint a fesztiváli esték. A Kárpát medence minden sarkából összesereglett szakemberek (közgazdászok, pedagógusok, médiások) a hosszúra nyúlt esti beszélgetések ellenére is szívesen ülték végig a korán reggel kezdődő előadásokat. Mindenki található érdeklődésének megfelelő témákat, ugyanakkor számtalan új területtel és gazdasági fogalommal ismerkedhetett meg.

A gazdasági szekció programja igen változatosra sikeredett. Összeállításában a szervezők igyekeztek figyelembe venni a korábbi évek résztvevőinek a véleményét, s témajavaslatait is. A legnagyobb érdeklődésnek talán azok az előadások örvendtek, amelyek a magyarországi gazdasági tapasztalatokat ismertették. Ilyennek bizonyult a Philips székesfehérvári leányvállalatának igazgatója, Pete Andrásnak az előadása, amely nemcsak a külföldi mércéknek való megfelelés nehézségeiről beszélt, hanem a további keleti terjeszkedés per-

spektívájáról is. Hasonlóan élvezetes nap volt a Tesco-nap, amelynek keretében a debreceni Tesco áruház két vezetője, Kovács Béla és Nagy Zita mutatták be az angol multinacionális vállalat működését, természetesen egy áruházi látogatást is beiktatva a programba. Nagy érdeklődés övezte a közelgő Európai Unió csatlakozásáról és annak várható hatásairól szóló előadásokat is, amelyeket Mustó István a Berliini Tudományegyetem professzora tartott. Egy egész napos előadás sorozat keretében nyerhettek betekintést a hallgatók a hazai vállalati környezetben még eléggé ismeretlen számítógépes gazdasági rendszerek (SAS, SAP, Oracle) bonyolult világába a Debreceni Tudományegyetem professzora, Tarnóczi Tibor segítségével. A programból nem hiányoztak a marketinggel (fogyasztói magatartás, márkamenedzsment), valamint a kelet európai országok makroökonómiai folyamatainak alakulásával foglalkozó előadások sem. Mindezek egy igen tartalmas szakmai kitekintést tettek lehetővé minden résztvevő számára, kortól és szakmai tapasztalattól függetlenül.

A szellemi gyarapodáson túl természetesen az esti borozgatások keretében szövődő szakmai és emberi kapcsolatok is hozzájárultak az Akadémia sikeréhez. Ezért minden bizonnyal sok visszatérő résztvevője lesz ennek a rendezvénynek. Úgy legyen!

Boga Emese

KÖZMAG a közgazdasági brassais diáklap

A nemzeti kisebbségek számára, a romániai oktatási rendszerből, több évtizeden keresztül hiányzott, az anyanyelvű szakmai oktatás.

Az új tanügyi törvény lehetővé tette, a magyar nyelvű szakmai oktatás megszervezését szakiskolai, és líceumi szinten. A tanügyi reform alapján átszervezett oktatásban engedélyezték az úgynevezett szolgáltatási osztályok létesítését elméleti líceumokban is. Ennek köszönhetően 2000 szeptemberében beindult a Brassai Sámuel Elméleti

Líceumban a magyar anyanyelvű közgazdasági osztály. Ebbe a IX. osztályba, olyan növendékek kerültek, akiket eleve vonzott a gazdasági élet. Az iskola vezetősége kedvezően fogadta azt az elképzelésem, hogy indítsunk egy közgazdasági témájú magyarnyelvű iskola lapot, melyet a jövőben közgazdászok fognak írni, szerkeszteni, és terjeszteni. Megkezdődött a felkészülés erre a nem kis feladatra.

Meghívtuk Csomafáy Ferencet a Romániai

Magyar Szó kolozsvári főmunkatársát, ismertesse a lapkészítés különböző fázisait. Mit is kell tenni, különböző helyzetekben. Hogyan készül a sajtófotó. Interjú készítés titkaiba avatta be a jövőbeli gazdasági szakírókat. Beszélt arról a felelősségről, ami a lapkészítéssel együtt jár.

Egy iskola, de egy osztály közösség életében is nagy ünnepi eseménynek számít egy gazdasági szaklap megjelentetése. Az első lapszámban, mely 2001. januárjában, jelent meg megfogalmaztuk célkitűzésünket: "mindenkivel megértetni azt, hogy mi is a gazdaságtan, mivel foglalkozik, és ezt minél több személlyel megkedveltetni." Időszaki kiadvány, amely az anyagiak függvényében jelenhet meg. A diákok lelkesedése, amivel részt vesznek a "lapkészítés keserves munkájában" példás. Eddig három szám jelent meg. Színes fedőlappal, A-4-es méretben, 26, 42, illetve 50 oldalon, bő illusztrációs anyaggal.

Mindenik lapszám tematikus. Az első lapszámban a főtéma a vállalkozás, a másodikban a fogyasztói magatartás, a harmadikban a kockázat. Mindenik számban erdélyi gazdaságtörténeti tanulmány mutatja be azt a gazdasági múltat melynek ismeretében büszkén, tekinthetnek fiataljaink haladó hagyományainkra. Brassai Sámuel, Berde Áron (kinek nevét az osztályterem elnevezésére az osztály felvette, lévén az iskola hajdani tanára, a kolozsvári Tudományegyetem első rektora, és közgazdaságtan első erdélyi professzora.) és Kővári László munkásságát, tanulmányok méltatják. A Brassai Sámuel öregdiákjaival, akik eredményeket értek el a gazdasági életben, sikeres vállalkozók lettek, interjúkat készítettek. (Fodor Alpár, Tóth Zoltán, Coltea Tibor). Vendégük volt dr. Benedek Dezső, a Georgiai Egyetem professzora, aki a Yami törzsek fogyasztói szokásairól tartott igen érdekes előadást, amelyről szintén tudósított a lap.

Lévén a lap nyitott, ezért nem zárkózik el más iskolákban tanuló szerzők, gazdasági témájú anyagjainak közlésétől. Ez úton is megragadom az alkalmat, és minden középiskolást felkérnék, ha úgy érzi, hogy tud környezetében fellelhető közgazdasági témájú eseményről tudósítani, tegye meg, és küldje el a Közmag-nak. Ha az írása megüti a közlési szintet és nem másolás, akkor szívesen vesszük az együtt működést.

Az elkövetkezendőkben bemutatunk néhány

olyan témát melyek talán jobban fel, kelthetik munkánk iránt az érdeklődést:

Az 1. számban a diákok rájöttek arra, hogy a vállalkozások sikeréhez szükséges a személyi adottság is. Ilyen irányban, a lapban közölt teszt alapján önmagukat értékelhetik. Mi kell valójában az ügyfélnek? Tárgyalói illemkódex, Kommunikációs terv című cikkek az interperszonális kapcsolatok szerepét hangsúlyozzák. A lap közli az EU verseny kérdéseit. A nyertesek díjazásban részesülnek.

A 2. szám beszámol a kolozsvári ifjú közgazdászok rendezésében sorra kerülő kétnapos Nemzetközi Közgazdász konferenciáról melynek tárgya a "Befektetés és kockázatkezelés". A "Szakmai elődeinket kérdezzük" címmel Cseke Gábor író brassais vendiák válaszol a neki feltett kérdésekre, melyben, többek közt kifejti, hogyan érvényesül a marketing szemlélet a sajtóban. Ugyanitt foglalkoznak az internetezés motivációjával is.

A 3. szám különböző cikkeiben elemzik a kockázat fogalmát, formáit, a kockázatkezelési technikákat. A kockázat és hozam, Kockára tenni, Játék határok nélkül, Kockázat hasznos-e vagy káros, A neoklasszikus kockázatelemzés című cikkek különböző szempontból világítják meg a kérdést.

Ebben a lapszámban jelent meg Neményi József Nándor címzetes államtitkár írása, melyben 1990- 2001 közötti romániai rendszerváltozásról fejti ki egyéni véleményét, a lap felkérésére. A továbbiakban a lap képes riportot, és írást is közöl a Báthory napokról, "Tőzsde verseny"-ről, a Brassai hét-ről és "Vállalkozni jó"- gazdasági tevékenységet elősegítő játékokról. Az egykori kolozsvári középiskolás diák Vajnár Ilona, aki külföldi ösztöndíjjal Japánban tanul élménybeszámolót közöl a lapban. Angol nyelvű interjú készült Brian Johnston kanadai egyetemi tanárral, aki a Kolozsvári Protestáns Teológia vendégtanára.

A lapszerkesztés nem csak mozgalmas szellemi életet biztosított a diákoknak, hanem a szerkesztés örömeivel, gondjaival, felelősségével ismertette meg a tanulókat. A tanár-diák kapcsolat, a gazdasági siker-felelősség viszonya új színezetet kapott.

Páll Gyöngyvér

H Í R E K

♥ A magyarországi Falufejlesztési Társaság, Kemény Bertalannal az élen és Nagy Júlia a Pest Megye Közművelődési Központ igazgatója másodszor szervezték meg a falukutató tábort, ahol középiskolások és egyetemisták vehettek részt. Erdélyből a Romániai Magyar Közgazdász Társaság javaslatára ketten, Török Erzsébet a Báthori lícum és Plesa Róbert, a Brassai líceum tanulói vettünk részt. Ketten voltak jelen Szlovákiából és 15-ön Ukrajnából. A tábor Magyarország legnagyobb erdővel borított részében, az úgynevezett Börzsönyben volt. Szállást a Szent Erzsébet egészségügyi gyermekotthon biztosította, amely egy Szlovákiához közel eső faluban, Ipolytölgyesen van. Innen mentünk Tesára illetve Peröcsénybe, ahol a tulajdonképpeni falukutatás történt. Célunkat követve érdeklődtünk a falubeliek életéről, jelen helyzetükről, a település múltjáról és arról, hogy mit gondolnak a település jövőjéről. Délután a meghívottak tartottak előadást a magyarországi faluk helyzetéről, illetve arról, hogy hogyan kell jó falukutatónak lenni. Vacsora után a tapasztalatok megbeszélésére került sor, illetve ezek írásos rögzítésére. A tábor augusztus 6-tól augusztus 13-ig tartott. Ez idő alatt ellátogattunk Esztergomba, ahol megnéztük a Magyarországot és Szlovákiát összekötő Párkány-hidat, melyet a két ország lakosai hamarosan használni fognak, a Bazilikát és a várat. Utolsó nap Martos György kistérségi menedzser tartott előadást arról, hogy hogyan fogadják el az öslakosok a budapesti beköltözőket. A tábor költségeit teljes mértékben a szervezők biztosították. Nehezünkre esett a búcsúzás, mert nagyon jól éreztük magunkat és többünknek véleménye az, hogy ez a táborozás sokban megváltoztatta felfogásunkat. A szervezők azzal az ígérettel búcsúztak hogy jövőre legalább öt erdélyi diákot szeretnénk ebben a táborban fogadni.

Plesa Róbert

♥ A Romániai Magyar Közgazdász Társaság szervezésében a budapesti székhelyű Szinergia Projekt Menedzsment kft. vezető munkatársai másfél napos interaktív *Projektmenedzsment* szemináriumot szerveznek, 2001. június 15–16-án, Kolozsváron, a Bethlen Kata Diakóniai Központban. A szeminárium témakörei: a projekt, mint feladatmegoldó eszköz; a

projekt valós céljainak feltárása és kommunikálása; a teljesíthető terv elkészítésének legfontosabb lépései; az emberi sokszínűség mint erőforrás felhasználása a projektben; projekt végrehajtás kézbentartása. A résztvevők átfogó képet kapnak a projekt folyamatáról és a projektmenedzsment megközelítési módokról, megismerik az egyes feladatok helyét és célját a folyamatban, valamint a legfontosabb projektszervezési feladatok végrehajtásához szükséges módszereket és eszközöket. A program nyelve: magyar. Jelentkezési határidő: 2001. október 15. További információk: Búzás Sándor, tel: 094-804576, e-mail: kolozsvar@szinergia.hu.

